

Nr 47

Utlåtande i anledning av dels skrivelse från riksgäldskontoret angående eventuell utflyttning av riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken, dels motioner om arbetsrum för riksdagens ledamöter m. m.

Bankoutskottet behandlar i detta utlåtande en skrivelse och vissa motioner, vilka alla berör riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga.

I anslutning till att frågan om anslag för kronans förvärv av fastigheten i kvarteret Vinstocken vid Gustaf Adolfs torg i Stockholm våren 1965 prövades av riksdagen, uppdrog riksdagen åt fullmäktige i riksgäldskontoret att framlägga förslag beträffande riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga (BoU:s utl. nr 36). I november samma år överlämnade fullmäktige till bankoutskottet en utredning i ämnet, vari föreslogs att i nämnda fastighet skulle direkt för riksdagens räkning utnyttjas huvuddelen av bottenvåningen samt källarvåningen, vilka utrymmen föreslogs disponerade av riksdagsbiblioteket inklusive riksdagens upplysningstjänst. Härutöver skulle vissa lokaler i kvarteret Rosenbad friställas för riksdagens räkning av utrikes- och handelsdepartementen mot att dessa erhöll motsvarande lokaltillskott i kvarteret Vinstocken eller annorstädes. På bankoutskottets hemställan (utl. nr 62) godkände riksdagen de av riksgäldsfullmäktige framlagda riktlinjerna, dock med undantag bl. a. för förslaget om flyttning av riksdagsbiblioteket. Beträffande sistnämnda fråga fick fullmäktige i uppdrag att verkställa viss kompletterande utredning.

Resultatet av den nya utredningen har redovisats i ett betänkande som riksgäldsfullmäktige överlämnat till bankoutskottet med skrivelse den 10 mars 1966. Skrivelsen jämte betänkandet har fogats som *bilaga 1* till detta utlåtande, i vilket utskottet redovisar sitt ställningstagande till de däri väckta förslagen. I betänkandet behandlas ingående hur de avsedda lokalerna avses bli utnyttjade av riksdagsbiblioteket. Riksdagens upplysningstjänst, vilken enligt riksdagens beslut på grundval av bankoutskottets senast nämnda utlåtande bör kvarstanna i riksdagshuset och vilken för övrigt fr. o. m. den 1 juli 1966 överförts från riksdagsbiblioteket till riksdagens förvaltningskontor, omfattas icke av den tilltänkta flyttningen. De genom bibliotekets flyttning ledigblivna lokalerna i riksdagshuset föreslås enligt en detaljerad plan bli utnyttjade huvudsakligen för arbetsrum m. m. åt riksdagens ledamöter.

Tillsammans med riksgäldsfullmäktiges skrivelse har utskottet till behandling upptagit följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

dels den i anledning av skrivelsen väckta motionen nr 659 i första kammaren av herr *Kaijser*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att någon flyttning av riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken icke måtte komma till stånd,

dels de likalydande motionerna nr 42 i första kammaren av herr *Hübinette m. fl.* och nr 76 i andra kammaren av herr *Turesson m. fl.*, vari hemställts att riksdagen ville uppdraga åt talmanskonferensen att utreda möjligheterna att genom i riksdagshusplanen nedsänkta huskroppar få fram för riksdagsledamöternas behov erforderligt antal arbetsrum samt parke-ringsutrymmen för deras bilar.

Beträffande motiveringen för vad som sålunda hemställts hänvisas till motionerna I: 659 och II: 76.

Över riksgäldsfullmäktiges skrivelse och den i anledning därav väckta motionen inhämtade utskottet under vårsessionen remissyttranden från styrelsen för riksdagsbiblioteket och från Riksdagsbibliotekets personalför-ening. I en skrivelse till utskottet framställde vidare ett antal befattnings-havare vid riksdagens upplysningstjänst erinringar med anledning av vissa i biblioteksstyrelsens yttrande gjorda uttalanden. Ytterligare inhämtade ut-skottet från riksgäldsfullmäktige yttrande över motionerna I: 42 och II: 76. Här nämnda yttranden och skrivelse bifogas såsom *bilagor* 2—5.

Såsom utskottet under vårsessionen redovisade för riksdagen i sitt me-morial nr 41 fann utskottet det angeläget att styrelsen för riksdagens ny-inrättade förvaltningskontor fick tillfälle att inom ramen för sin allmänna bedömning av riksdagens lokalproblem taga ställning till de i riksgäldsfull-mäktiges skrivelse och de nämnda motionerna framlagda förslagen, innan utskottet fattade beslut om vad utskottet med avseende på dessa skulle hemställa om hos riksdagen. Ett utlåtande från förvaltningskontorets sty-relse har nu inkommit och bifogas som *bilaga* 6.

Utskottet vill erinra om att riksdagen enligt dess i nyssnämnda memo-rial gjorda hemställan har i skrivelse till Kungl. Maj:t givit till känna, att riksdagen förväntade att ifrågavarande lokaler i kvarteret Vinstocken skulle hållas reserverade för riksdagens räkning i avvaktan på riksdagens slutliga beslut rörande riksdagsbibliotekets förläggning.

Utskottet

Strävandena att bereda riksdagens ledamöter bättre arbetsförhållanden har under de senaste åren föranlett ett flertal delreformer, av vilka somliga redan gett påtagliga resultat. Det mest svårlösta problem som möter på detta område torde vara lokalfrågan. Starka önskemål från riksdagsleda-

möternas sida om att få tillgång till ett väsentligt ökat antal arbetsrum, helst inom riksdagshuset, kräver att bli tillgodosedda. Samtidigt ställer de växande partikanslierna och riksdagens egen likaledes växande förvaltnings- och serviceorganisation större anspråk än tidigare på det begränsade lokalbeståndet.

Sedan riksdagen i maj 1965 givit riksgäldsfullmäktige i uppdrag att med beaktande av vad bankoutskottet anfört i sitt då avgivna utlåtande nr 36 framlägga förslag beträffande riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga, redovisade fullmäktige i november samma år resultatet av den begärda utredningen. I sitt utlåtande nr 62 i anledning av fullmäktiges skrivelse i ämnet kunde bankoutskottet konstatera, att en väsentlig höjning av antalet för riksdagsledamöterna tillgängliga arbetsrum skulle bli möjlig. Till någon del skulle denna åstadkommas genom en utflyttning från riksdagshuset av vissa institutioner som inte med nödvändighet behövde vara förlagda dit. I övrigt skulle lokaler erhållas i kvarteret Rosenbad vid Strömgatan, i en första etapp ett sextiototal rum tidigast hösten 1966, i en andra etapp omkring 150 rum några år senare. Rummen i kvarteret Rosenbad kunde ställas till förfogande genom att utrikes- och handelsdepartementen lämnade sina lokaler där för att flytta bl. a. till den av staten nyligen förvärvade fastigheten i kvarteret Vinstocken vid Gustaf Adolfs torg. Den alternativa lösningen att utnyttja sistnämnda fastighet väsentligen för riksdagens räkning hade befunnits mindre fördelaktig.

I fullmäktiges förslag ingick att en av riksdagens institutioner skulle förläggas till kvarteret Vinstocken, nämligen riksdagsbiblioteket, inklusive den då ännu till biblioteket knutna riksdagens upplysningstjänst. Biblioteket föreslogs inrymmas uti den i fastigheten befintliga stora bankhallen jämte angränsande lokaler, bl. a. valvsutrymmen. Viss service skulle dock alltså tillhandahållas i riksdagshuset.

I sin sist nämnda del framkallade riksgäldsfullmäktiges förslag viss tvekan hos utskottet. Vad upplysningstjänsten beträffar kom utskottet till slutsatsen att övervägande skäl talade för att den finge kvarstanna i riksdagshuset. Frågan om det egentliga bibliotekets utflyttning tycktes påkalla viss ytterligare utredning. Riksdagen beslöt i enlighet med vad utskottet sålunda föreslog. Även den kompletterande utredningen uppdrogs åt riksgäldsfullmäktige.

I maj innevarande år anmälde utskottet i sitt memorial nr 41, att riksgäldsfullmäktige med skrivelse den 10 mars överlämnat ett betänkande med den nya utredningens resultat. Detta betänkande innehöll en närmare precisering av hur de avsedda nya lokalerna skulle disponeras av biblioteket och vilka praktiska och ekonomiska konsekvenser flyttningen skulle medföra. En nyhet av stort intresse var att de magasinsutrymmen under kamrarnas plenisalar som skulle frigöras genom flyttningen tänktes bli inredda till smårum som skulle kunna utnyttjas av riksdagsledamöterna. Vid för-

beredande diskussion av betänkandet och av motioner som väckts i anledning därav eller eljest angående arbetsrumsfrågan fann utskottet det, såsom i memorialet redovisades, angeläget att styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, vilket komme att inrättas från och med den 1 juli 1966, finge tillfälle att inom ramen för sin allmänna bedömning av riksdagens lokalproblem taga ställning till de föreliggande förslagen. På utskottets hemställan gav riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t till känna, att riksdagen förväntade att ifrågavarande lokaler i kvarteret Vinstocken alltjämt skulle hållas reserverade för riksdagens räkning i avvaktan på riksdagens slutliga beslut rörande riksdagsbibliotekets förläggning.

Sedan förvaltningskontorets styrelse nu avgivit det begärda yttrandet framlägger utskottet i detta utlåtande det samlade materialet i ärendet för riksdagens bedömning. I detta material ingår bl. a. yttranden där riksdagsbibliotekets styrelse samt bibliotekets och upplysningstjänstens personal deklarerar sin inställning till vissa av de problem som utflyttningsprojektet aktualiserar.

Utskottet vill inledningsvis konstatera att förvaltningskontorets styrelse på ett värdefullt sätt placerat in den nu förevarande frågan om bibliotekets förläggning i det större sammanhang som riksdagens långsiktiga lokalproblem utgör. Såsom styrelsen framhåller måste bl. a. konsekvenserna av en framtida genomgripande författningsreform beaktas. I likhet med styrelsen finner emellertid utskottet, att man i avvaktan på att ett sålunda förändrat läge uppstår nu måste vara beredd att vidtaga mera kortsiktiga partiella åtgärder, även av relativt kostnadskrävande slag, för att inte riksdagsledamöternas yttre arbetsförhållanden under ännu en följd av år skall förbli klart otillfredsställande. Utskottet noterar i detta sammanhang att förvaltningskontoret till behandling tagit upp vissa förut icke prövade uppslag, bl. a. rörande iordningsställande av ledamotsrum i vissa utrymmen under riksdagshusets tak i anslutning till vindsvåningen. Utskottet finner det angeläget att förvaltningskontoret fortsätter bearbetningen av detta och eventuella andra projekt som kan tillföra riksdagen nya lokaler. Till vissa frågor rörande dispositionen av nytillkommande lokaler m. m. återkommer utskottet i det följande. Utskottet vill i detta sammanhang anteckna, att arbetsrumssituationen för de enskilda riksdagsledamöterna på senare tid allvarligt försämrats, något som framgår av det material som förvaltningskontorets styrelse framlagt, men att en förbättring är skönjbar inom en nära framtid, i det att ett sextiotal rum i kvarteret Rosenbad under år 1967 kommer att kunna tagas i anspråk för riksdagens behov.

Vad gäller den nu förevarande huvudfrågan, huruvida riksdagsbiblioteket skall flyttas till kvarteret Vinstocken eller icke, har förvaltningskontorets styrelse stannat för en lösning, som i mycket bär kompromissens prägel. Bibliotekets läsesalar samt expedition och övriga tjänstelokaler föreslås kvarstanna på nuvarande plats, medan däremot delar av bokmagasinen

skall utrymmas i samband med en partiell flyttning av bokbeståndet främst till valvsutrymmena i kvarteret Vinstocken. Härigenom kommer utrymmen att friställas dels för 29 rum i våningarna under andra kammarens plenisal, dels för fem rum i entresolvåningen.

När förvaltningskontorets styrelse stannat för att förorda denna lösning, har en avgörande omständighet varit de krav på uppbyggande av ett särskilt referensbibliotek i riksdagshuset för riksdagsledamöternas och särskilt upplysningstjänstens behov, som inte skulle kunna tillbakavisas om riksdagsbiblioteket i sin helhet flyttades från riksdagshuset. Kostnaderna enbart för ett sådant referensbibliotek beräknas till ca 400 000 kronor. Enligt styrelsens beräkningar skulle en summa av 623 000 kronor förslå dels för inredande av bl. a. de nya arbetsrum som enligt vad ovan angivits skulle ställas till förfogande, dels för att täcka bibliotekets kostnader för flyttning och för inredning av bokmagasinen i kvarteret Vinstocken med compactushyllor. Utskottet noterar att den föreslagna lösningen till skillnad från den förut diskuterade icke tycks möta allvarliga invändningar från bibliotekets sida.

Utskottet har funnit det av förvaltningskontorets styrelse framlagda förslaget rimligt med hänsyn till riksdagens förhållanden och därvid givetvis tillmätt den fortsatta tillgången inom riksdagshuset till bibliotekets samlade service ett icke ringa värde. Utskottet har dock samtidigt ansett sig böra beakta huruvida även denna lösning medger ett rationellt utnyttjande av bankhallen i kvarteret Vinstocken, vilken lokal enligt utskottets mening skulle vara i hög grad lämplig för bibliotekets behov. Då utskottet erfarit, att från utrikesdepartementets sida hos byggnadsstyrelsen framställts önskemål om att få disponera denna lokal med angränsande utrymmen för ändamål som av utrikesdepartementet bedöms som angelägna och som torde medföra ett utnyttjande av lokalerna som kan te sig rimligt med hänsyn till dessas karaktär och läge, finner utskottet att det icke bör möta några invändningar att riksdagen nu avhänder sig dispositionsrätten till bankhallen.

De smårum som avses bli inredda i våningarna under andra kammarens plenisal kan beräknas bli av blott provisorisk karaktär. Därest nämligen en övergång till enkammarriksdag skulle beslutas torde andra kammarens plenisal få ombyggas så att den kan rymma den nya enkammarriksdagen. Frågan om en sådan ombyggnad har berörts bl. a. i det betänkande om arbetsformerna för en enkammarriksdag, som framlades i maj 1964 av en av de fyra största riksdagspartierna tillsatt expertgrupp. Vid en sådan ombyggnad — kanske i början av 1970-talet — kan det, enligt vad utskottet inhämtat, bli nödvändigt att riva de nu planerade smårummen för att möjliggöra flyttning av bärande väggar m. m. Alternativt skulle smårummen redan från början utformas med hänsyn till den eventuellt förestående förändringen av plenisalen. Detta alternativ ter sig dock icke realistiskt och skulle för övrigt medföra ett så långt dröjsmål med lokalernas färdigstäl-

lande, att de knappast skulle medföra någon lättnad med avseende på de akuta lokalproblemen.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet sålunda de åtgärder i form av partiell flyttning av riksdagsbiblioteket och iordningställande av arbetsrum i riksdagshuset som förvaltningskontorets styrelse förordar. Utskottet föreslår att det uppdrages åt riksdagsbiblioteket och förvaltningskontoret att var på sitt område ombesörja dessa åtgärder och förutsätter att styrelserna för dessa båda organ till utskottet inger de framställningar om anslag på tilläggsstat under budgetåret 1966/67 för ändamålet som eventuellt kan bli erforderliga. I detta sammanhang vill utskottet dock göra en reservation. De sex arbetsplatser som föreslagits bli inredda i bibliotekets läsesalar kan knappast beräknas få sådant värde för riksdagsledamöterna att det uppväger de olägenheter som de tilltänkta anordningarna skulle medföra med avseende på läsesalarnas användning i övrigt. Enligt utskottets mening bör de därför inte komma till stånd.

För att det primära syftet med alla här diskuterade åtgärder skall uppnås, nämligen att ställa största möjliga antal godtagbara arbetsrum i riksdagshuset till riksdagsledamöternas förfogande, är det enligt utskottets mening nödvändigt att partigruppernas kanslier framgent inte disponerar arbetslokaler i riksdagshuset i samma utsträckning som nu. En förläggning av gruppkanslierna till största delen till kvarteret Rosenbad skulle enligt utskottets uppfattning innebära en mera rationell lösning än den som för närvarande till följd av lokalbrist måste tillämpas. Givetvis bör dock ett eller ett par rum i riksdagshuset alltjämt kunna stå till varje partigrups förfogande. Utskottet finner det önskvärt att riksdagen nu såsom sin uppfattning ger till känna att de enskilda riksdagsledamöternas rumsbehov på sätt här sagts bör äga prioritet vid fördelningen av de under alla omständigheter relativt fåtaliga arbetsrummen i riksdagshuset. Det torde få ankomma på riksdagens förvaltningskontor att efter samråd med partigrupperna närmare besluta om fördelningen av ifrågavarande lokaler. I detta sammanhang vill utskottet också föreslå, att förvaltningskontoret får i uppdrag att pröva om utnyttjandet av lokaler i riksdagshuset för riksdagsförvaltningens räkning skulle kunna ytterligare inskränkas.

I motionerna I: 42 och II: 76 har föreslagits en utredning av möjligheterna att åstadkomma arbetsrum och parkeringsutrymme för riksdagens ledamöter genom en omdaning av riksdagshusplanen, innefattande bl. a. bygandet av nedsänkta huskroppar längs de kanaler som avgränsar denna och under Norrbro med fasad mot Strömparterren. Utskottet ansluter sig till riksgäldsfullmäktiges, byggnadsstyrelsens och förvaltningskontorets uppfattning att frågan om en så genomgripande omdaning måste tas upp i ett större sammanhang och att sålunda den föreslagna utredningen inte för närvarande bör komma till stånd. Utskottet förutsätter emellertid att riksdagens förvaltningskontor även framgent ägnar riksdagens lokalfrågor

stor uppmärksamhet och därvid icke blott beaktar hittills framkomna förslag utan också prövar möjligheter till nya lösningar, även sådana av genomgripande natur. Den jämförande utredning av olika ombyggnads- och nybyggnadsalternativ som förvaltningskontorets styrelse aviserar i sitt remissyttrande synes vittna om en sådan avsikt. Utskottet emotser med intresse förvaltningskontorets vidare initiativ i detta hänseende.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

1. att riksdagen i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande skrivelse ävensom den därav föranledda motionen I:659 måtte *dels* besluta om åtgärder för anskaffande av arbetsrum för riksdagsledamöter, m. m., i enlighet med vad utskottet ovan angivit, *dels* uppdraga åt styrelsen för riksdagens förvaltningskontor och styrelsen för riksdagsbiblioteket att var på sitt område föranstalta om förverkligandet av dessa åtgärder, *dels ock* i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet ovan anført om utnyttjande av lokaler i kvarteret Vinstocken för riksdagsbibliotekets räkning;

2. att motionerna I:42 och II:76 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 november 1966

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Ståhle, Hilding, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson, Palm, Nils Theodor Larsson, Åkerlund* och Larfors;

från a n d r a kammaren: herr Regnéll, fru Renström-Ingenäs, herrar Berglund, Franzén i Motala, Börjesson i Glömminge, Bengtsson i Landskrona, Ekström i Iggesund och Ullsten.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

1. av herrar *Hilding, Nils Theodor Larsson* och *Ullsten*, vilka ansett *dels* att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 4 med orden »Utskottet vill inledningsvis» och slutar på s. 6 med orden »kunna ytterligare inskränkas» bort ha följande lydelse:

»Det har från början varit klart för utskottet att riksdagens lokalfråga inte kan lösas inom den nuvarande riksdagshusbyggnaden. Att riksdagen

kunnat beredas utrymmen i fastigheterna Rosenbad och Vinstocken är därför tillfredsställande. Enligt utskottets mening är det emellertid uppenbart att det inte är någon bra lösning att i större utsträckning utnyttja dessa lokaler för arbetsrum åt riksdagsledamöterna. Avståndet till riksdagshuset gör att de blir svårutnyttjade under andra tider än då plenum eller utskottssammanträden inte pågår. Framför allt för ledamöter som har sin hemort utanför storstockholmsområdet innebär detta en avgörande nackdel.

De nyförvärvade lokalerna bör därför i första hand utnyttjas för sådana riksdagens organ som i dag är placerade i riksdagshusbyggnaden, men som utan större olägenheter för riksdagsarbetet kan flyttas över till de nämnda fastigheterna. Härigenom kan lokaler i riksdagshusbyggnaden friställas för arbetsrum åt riksdagsledamöterna.

Utskottet vill därför tillstyrka riksgäldskontorets förslag att flytta riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken. De utredningar som gjorts visar övertygande att dessa lokaler lämpar sig väl för biblioteksändamål. Kostnaderna för en sådan utflyttning och det av denna föranledda behovet att i riksdagshuset (i anslutning till riksdagens upplysningstjänst) upprätta ett fristående referensbibliotek kan enligt utskottets mening inte anses avskräckande.

Utskottet utgår därvid från den uppfattningen att en utflyttning av riksdagsbiblioteket från Helgeandsholmen sannolikt blir nödvändig under alla förhållanden. Att, såsom övervägts under utredningsarbetet, flytta biblioteket från dess nuvarande placering i riksdagshusbyggnaden till den byggnad som i dag disponeras av riksbanken om denna senare ställes till riksdagens förfogande förefaller inte motiverat. Om, såsom skisserats, en sådan åtgärd vidtages för en slutgiltig lösning av riksdagens lokalproblem är det uppenbart att hela detta utrymme måste utnyttjas för institutioner med direkt anknytning till riksdagsarbetet.

Enbart en utflyttning av riksdagsbiblioteket ger emellertid inte något avsevärt tillskott i riksdagshuset för ledamotsrum. Utskottet vill därför förorda att lokalerna i kvarteret Rosenbad utnyttjas för att möjliggöra en utflyttning av ytterligare organ som nu ligger i riksdagshuset.

Enligt de preliminära överväganden som utskottet gjort bör det genom en sådan utflyttning och efter diverse omDispositioner inom riksdagshuset vara möjligt att för ledamots- och/eller gruppkanslirum friställa jordvåningen med undantag för restauranten och de lokaler som tryckeriexpeditionen behöver, bottenvåningen med undantag för de lokaler som disponeras av upplysningstjänsten samt fjärde våningen med undantag för de lokaler som där disponeras av banko- och utrikesutskotten.

Det är angeläget att denna utflyttning förenas med sådana omDispositioner av de kvarvarande lokalerna att varje riksdagsparti kan tilldelas väl sammanhållna lokalenheter. Därigenom blir det lättare för flera ledamöter att tillsammans utnyttja lokalerna.

Vad utskottet här föreslagit innebär i förhållande till det av styrelsen för förvaltningskontoret framlagda förslaget, att ungefär samma rumsantal som styrelsen föreslår bli utnyttjade för ledamots- och gruppkanslirum i kvarteret Rosenbad i stället kan ställas till förfogande inom riksdagshusbyggnaden. Därutöver vill utskottet tillstyrka de av förvaltningskontorets styrelse föreslagna nybyggnaderna inom riksdagshuset. Beträffande de smårum som enligt förvaltningskontorets styrelses förslag skall byggas under andra kammarens plenisal vill utskottet dock anföra följande. Det bör för det första övervägas om motsvarande lokaler inte i stället borde byggas under första kammarens plenisal. Detta skulle innebära att rummen inte behöve rivas vid en framtida ombyggnad av andra kammaren till plenisal för en enkammarriksdag. För det andra bör det övervägas om det inte vore rationellare med hänsyn till möjligheten att utnyttja dessa rum ifall de gjordes större och planerades så att vart och ett bleve försett med fönster.

Till sist vill utskottet påpeka att hittills gjorda utredningar visar att riksdagens lokalfråga, även om riksbankshuset tages i anspråk, knappast kan lösas på ett helt tillfredsställande sätt därest målsättningen skall vara fullgoda arbetslokaler för riksdagens ledamöter. Det är uppenbart att riksdagens krav på lokaler successivt kommer att växa. Både utskotten, riksdagens förvaltningsorgan, riksdagsgruppernas kanslier och ledamöterna kommer i framtiden med största säkerhet att kräva betydligt större utrymmen än de gör i dag. Såsom riksgäldsfullmäktige framhållit i sitt betänkande i frågan den 4 november 1965 bör även tanken på byggandet av ett helt nytt riksdagshus vara förtjänt att uppmärksammas som ett långsiktialternativ.»;

dels att punkten 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»1. att riksdagen i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande skrivelse och med avslag på motionen I:659 måtte *dels* besluta om åtgärder för anskaffande av arbetsrum för riksdagsledamöter, m. m., i enlighet med vad utskottet ovan angivit, *dels* uppdraga åt styrelsen för riksdagens förvaltningskontor och styrelsen för riksdagsbiblioteket att var på sitt område föranstalta om förverkligandet av dessa åtgärder, *dels* ock i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet ovan anfört om utnyttjande av lokaler i kvarteret Vinstocken för riksdagsbibliotekets räkning».

2. av herrar *Berglund* och *Börjesson* i Glömminge.

Till

Riksdagens Bankoutskott

I riksgäldsfullmäktiges till höstriksdagen 1965 ingivna framställning angående riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga föreslog fullmäktige bl.a. att riksdagsbiblioteket jämte upplysningstjänsten skulle förläggas till Skandinaviska bankens förutvarande fastighet i kv. Vinstocken och där inrymmas i stora bankhallen jämte angränsande lokaler och valvsutrymmen. Förslaget i denna del motiverades med att en utflyttning av riksdagsbiblioteket och upplysningstjänsten skulle tillgodose deras ökade utrymmesbehov och även i övrigt innebära en god lösning av bibliotekets och upplysningstjänstens lokalproblem under i vart fall en tioårsperiod eller till dess riksbankshusets friställning möjliggör en omprövning av riksdagens lokalfråga i dess helhet. Samtidigt skulle förslaget genomförande ge ett välbehövligt lokaltillskott inom riksdagshuset av ett 20-tal rum (ca 30 arbetsplatser) jämte andra utrymmen på ca 1 000 kvadratmeter, varvid i motsvarande mån behovet av lokaler för riksdagens räkning utanför riksdagshuset skulle reduceras. Den genom fullmäktiges försorg verkställda utredningen i ämnet hade visat att bankhallen efter vissa ombyggnads- och ändringsarbeten kunde erbjuda ur bibliotekssynpunkt förstklassiga lokaler med rymliga läsesalar etc. och att för erforderligt magasinutrymme fanns mycket stora och välhållna valvslokaler att tillgå. Vid en utflyttning av riksdagsbiblioteket och upplysningstjänsten borde dock handbiblioteket kvarbliva i riksdagshuset och kompletteras med bl.a. referenslitteratur samt särskilda anordningar vidtagas för att underlätta riksdagsledamöternas utnyttjande av bl.a. upplysningstjänstens service. Kostnaderna för erforderliga ombyggnader inom kvarteret Vinstocken hade preliminärt uppskattats till 4 å 4,5 milj. kr., varav ca 1,4 milj. kr. belöpte på ombyggnads- och inredningsarbeten i de lokaler, som avsetts för bibliotekets behov. Beträffande de kostnader för bibliotekets utflyttning, som inte sammanhänge med ombyggnadsarbetena i kvarteret Vinstocken, hade fullmäktige ansett det böra ankomma på biblioteksstyrelsen att sedermera, i händelse av riksdagens godkännande av fullmäktiges ifrågavarande förslag, till riksdagen inkomma med en närmare beräkning samt anslagsbegäran i anslutning därtill.

Vid sin behandling av föreliggande fråga fann bankoutskottet (utl. nr 62/1965), att övervägande skäl talade för att upplysningstjänsten kvarstannade i riksdagshuset. Riksdagens organisationsutredning hade jämfört framfört önskemål i denna riktning. Utskottet uttalade vidare följande.

Den nära sambörigheten mellan upplysningstjänsten och biblioteket i övrigt — vilken betonats vid de tillfällen då riksdagen haft att taga ställning till frågor om upplysningstjänstens organisation och resurser — anföres av biblioteksstyrelsen som ett viktigt motiv för att låta institutionen i dess helhet kvarstanna i riksdagshuset. Utskottet finner dock anledning att — utan att taga ställning till om en gemensam placering är nödvändig — särskilt beröra hur saken ter sig med hänsyn

till den egentliga biblioteksverksamheten. Det synes då uppenbart, att en utflyttning får vittgående verkningar även för denna. Åtskilliga praktiska problem kan väntas uppstå, och kostnaderna för ombyggnad och inredning av de nya lokalerna torde bli betydande. Den utredning som fullmäktige kunnat verkställa på den korta tid som stått till förfogande utgör enligt utskottets mening ett väl knapphändigt underlag för ett omedelbart beslut i frågan om bibliotekets placering. Utskottet vill härvidlag också hänvisa till de synpunkter på utredningen som biblioteksstyrelsen anfört. Även om det givetvis är angeläget att snabbt vinna klarhet om såväl lokal-tillgången i riksdagshuset som användningen av bankhallen och valvsutrymmena i kvarteret Vinstocken, finner utskottet det av här redovisade skäl vara nödvändigt med en viss kompletterande utredning, som klarare belyser de praktiska och kostnadsmissiga konsekvenserna av bibliotekets föreslagna flyttning till kvarteret Vinstocken. Med hänsyn till att vissa för biblioteket avsedda valvsutrymmen under ytterligare inemot ett år disponeras av Skandinaviska banken bör det enligt utskottets mening vara möjligt att låta beslutet föregås av en sådan utredning. Det torde böra uppdragas åt riksgäldsfullmäktige att svara för denna utredning, vilken bör verkställas så skyndsamt att riksdagen kan fatta erforderliga beslut på ett mycket tidigt stadium av nästa års vårsession. Utskottet förutsätter, att riksdagsbibliotekets ledning lämnar det bistånd vid denna utredning som påkallas av fullmäktige. Givetvis bör också utomstående biblioteksteknisk expertis kunna anlitas. I detta sammanhang vill utskottet till sist konstatera, att det vid den slutliga bedömningen av frågan om en flyttning av riksdagsbiblioteket torde böra beaktas, att det kan komma att visa sig lämpligt att förlägga biblioteket till det nuvarande riksbankshuset, när detta — enligt vad som nu synes sannolikt från år 1973 — ställes till riksdagens förfogande.

Riksdagen beslöt i enlighet med vad utskottet sålunda förordat uppdraga åt fullmäktige att verkställa kompletterande utredning rörande flyttning av riksdagsbiblioteket till kv. Vinstocken.

Till fullgörande av nämnda uppdrag har fullmäktige genom en särskild arbetsgrupp under ledning av riksgäldsdirektören låtit verkställa den begärda utredningen i ämnet, och får fullmäktige härmed till bankoutskottet överlämna sagda utredning (Bil. A) med uttalande, att fullmäktige i allt väsentligt kan biträda de synpunkter och förslag, som däri redovisas såsom arbetsgruppens.

I anslutning härtill får fullmäktige anföra följande.

Sedan fullmäktige till höstriksdagen överlämnat sin utredning med förslag angående riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga, har förutsättningarna för en utflyttning av riksdagsbiblioteket till kv. Vinstocken ändrats i ett par hänseenden. Såsom redan nämnts innebär riksdagens ställningstagande till fullmäktiges förslag bl.a., att upplysningstjänsten under alla omständigheter skall vara kvar i riksdagshuset. Härigenom minskas i någon mån det lokaltillskott för riksdagens eget behov, som man bl.a. velat vinna genom att flytta ut riksdagsbiblioteket och vissa andra institutioner från riksdagshuset. Å andra sidan har till följd bl.a. av riksdagens beslut om statligt stöd till de stora partiernas riksdagsgrupper, kraven på arbetslokaler inom riksdagshuset ytterligare märkbart ökat. Härtill kommer, att under en så relativt lång tidsperiod, som planeringen av riksdagsledamöternas lokalfråga nu närmast bör omfatta — ca 8 å 10 år — erfarenhetsmässigt kommer att ständigt anmäla sig nya anspråk på lokaler för serviceändamål och liknande och för tillgodoseende av nya funktioner m.m., i sådan utsträckning, att man måste räkna med att ständigt hålla vissa lokalreserver tillgängliga för de olika ändamålen. Viktigast i detta sammanhang är emellertid, att under senare tid framkommit ett allt starkare krav från riksdagsledamöternas sida om att så skyndsamt som möjligt få ett väsentligt ökat antal arbetsrum, krav, som måste tillmätas avsevärd tyngd och som bl.a. manifesteras i flerpartimotioner i frågan, till innevarande års riksdag nr 42 i första kamma-

ren och nr 76 i andra kammaren. I dessa motioner har motionärerna givit uttryck för synpunkter, som fullmäktige funnit vara av särskilt intresse: dels betonas betydelsen av att riksdagsledamöterna erhåller arbetsrum i tillräckligt antal med helst omedelbar anslutning till riksdagshuset och dels framhålls önskvärdheten av att man vid tillgodoseende av detta syfte ej inkräktar på utrymmen, som mera ekonomiskt kan utnyttjas för andra ändamål. Dessa synpunkter har fullmäktige särskilt beaktat i samband med föreliggande utredning. Fullmäktige har sålunda funnit angeläget att låta undersöka, hur de vid en utflyttning av riksdagsbiblioteket ledigblivna lokalutrymmena, inklusive bokmagasinen, i riksdagshuset skulle kunna på bästa sätt disponeras och omändras för att utvinna så många arbetsrum och arbetsplatser för riksdagsledamöterna, som omständigheterna medger. En sådan undersökning har på fullmäktiges uppdrag utförts av byggnadsrådet Ch. Olrog, som sammanfattat resultatet därav i bifogade promemoria (Bil. a) jämte tillhörande ritningar (ritn. bil. 5—20)¹.

Av promemorian framgår att beroende på vilket av tre olika alternativa förläggningar av referensbiblioteket som väljes — inom riksdagshuset kan genom bibliotekets utflyttning utvinnas sammanlagt 16 kontorsrum och 43—47 smårum samt ytterligare 13—18 avskilda skrivplatser. Inalles skulle förslaget ge 75—78 arbetsplatser. Av angivna lokaler kan de nämnda smårummen visserligen icke anses helt godtagbara såsom permanenta arbetslokaler, främst därför att de i stor utsträckning saknar dagsljus och på grund av den relativt låga takhöjden. Såsom arbetsrum åt riksdagsledamöterna, varvid förutsättes ett mera tillfälligt utnyttjande, synes de å andra sidan väl lämpade. De är sålunda lätt tillgängliga för ledamöterna och erbjuder möjligheter till både ostört arbete och avkoppling. Såvitt fullmäktige kan förstå, skulle förslaget, med hänsyn till den hårt pressade localsituationen för närvarande i riksdagshuset, innebära ett mycket värdefullt tillskott av praktiskt användbara lokalutrymmen.

En bedömning av för- och nackdelar av en utflyttning av riksdagsbiblioteket från riksdagshuset kan naturligtvis ge anledning till olika omdömen. Det råder emellertid ingen tvekan om att de nya lokalerna i kv. Vinstocken skulle för själva biblioteksverksamheten innebära väsentliga fördelar, främst genom att de är rymligare och mer ändamålsenliga än de nuvarande på ett flertal våningsplan uppsplittrade lokalerna. De olägenheter för riksdagsledamöterna som kan tänkas bli följden av att inte ha tillgång till biblioteket i själva riksdagshuset, torde såsom framgått av arbetsgruppens rapport kunna till stor del elimineras genom särskilda anordningar. Vad fullmäktige finner väsentligt i detta sammanhang är emellertid att bibliotekets utflyttning kommer att, såsom byggnadsrådet Olrogs undersökning visat, inom en relativt begränsad tid och sannolikt till, i jämförelse med nyproduktion, förhållandevis begränsade kostnader ge ett betydande tillskott av framför allt för riksdagsledamöterna användbara arbetsrum inom själva riksdagshuset, nämligen 59—63, därav 16 kontorsrum och 43—47 smårum, jämte ytterligare ett antal arbetsplatser. Bl.a. mot denna bakgrund framstår de av bibliotekets flyttning föranledda, i arbetsgruppens utredning redovisade kostnaderna såsom rimliga och väl motiverade, vilket omdöme får gälla även med tanke på att det möjligen kan komma att visa sig lämpligt om ytterligare ett antal år att förlägga biblioteket till det nuvarande riks-

¹ Här ej återgivna.

bankshuset. Härav följer, att fullmäktige för sin del icke funnit sistnämnda fråga böra vara av avgörande betydelse för frågan om bibliotekets flyttning till kv. Vinstocken. Hur riksbankshuset skall utnyttjas i en framtid torde för närvarande vara ganska ovisst liksom över huvud taget om det kan komma att visa sig lämpligt och ändamålsenligt att dit förlägga ett riksdagsbibliotek. Erfarenheterna av bibliotekets drift efter en flyttning till kv. Vinstocken får givetvis betydelse för hur denna fråga skall bedömas. Det bör emellertid fastslås, att resultatet av den nu verkställda utredningen icke i något avseende utesluter en framtida flyttning till riksbankshuset.

I detta ärendes behandling har deltagit fullmäktiges ordförande och vice ordförande samt herrar Svensson, Andersson, Fredriksson, Johansson och Östman ävensom riksgäldsdirektören.

Stockholm den 10 mars 1966.

På fullmäktiges vägnar:
Lars Lindmark

/
Torsten Bjerlöv

Utredning

ang. utflyttning av riksdagsbiblioteket till kv. Vinstocken

Genom beslut av 1965 års riksdag (höstsessionen) uppdrogs åt fullmäktige i riksgäldskontoret att verkställa kompletterande utredning rörande flyttning av riksdagsbiblioteket till kv. Vinstocken (Skandinaviska Bankens förutvarande fastighet). Beredningen av detta ärende har utförts av en särskild arbetsgrupp under ledning av riksgäldsdirektören G. Ringström. Gruppen har i övrigt bestått av riksgäldssekreteraren T. Bjerlöw, byggnadsrådet Ch. Olrog, chefen för Vetenskapsakademiens bibliotek, överbibliotekarien W. Odelberg, vilken fungerat som arbetsgruppens biblioteksexpert, avdelningsdirektören i byggnadsstyrelsen Y. Sahlin, t.f. chefen för riksdagens ekonomibyrå A. Lokén samt byrådirektören I. Jansson. Under utredningsarbetet har fortlöpande samråd skett med chefen för riksdagsbiblioteket, överbibliotekarien L. Frykholm, vilken även deltagit i arbetsgruppens sammanträden. Samråd har vidare skett med bl.a. föreståndaren för riksdagens upplysningstjänst, byrådirektören T. Byström. Byrådirektören L.-E. Laurin, chef för statsverkets transportkontor, har biträtt arbetsgruppen som expert i transport- och flyttningsfrågor. I frågor rörande biblioteksinredning m.m. har arbetsgruppen biträtts av arkitekten SIR H. J. Axelsson. Den av arbetsgruppen verkställda utredningen redovisas här nedan.

Förslag till bibliotekslokaler i kv. Vinstocken

På uppdrag av arbetsgruppen har arkitekten SAR J. Thomé och byggnadsingenjören G. Dahlin vid Johan Thomé Arkitektkontor, som på byggnadsstyrelsens uppdrag utför projekteringar i kv. Vinstocken, utarbetat ett förslag till disposition av de lokaler i kv. Vinstocken, som för den nu aktuella planeringsperioden skulle kunna erbjudas biblioteket i händelse av en utflyttning dit. Förslaget har utformats med beaktande av de bibliotekstekniska synpunkter och önskemål i övrigt som under arbetets gång framförts av överbibliotekarierna Odelberg och Frykholm. Det av Thomé och Dahlin i enlighet härmed utarbetade förslaget, som åskådliggöres genom två ritningar, betecknade nr 1 och 2 samt, i större skala, nr 24 och 25 i en särskild *ritningsbilaga*¹, innebär i stort sett följande.

Bibliotekslokalerna skulle enligt förslaget inrymmas dels i bottenvåningen, dels i den s.k. nedre våningen. I bottenvåningen skulle biblioteket disponera den stora bankhallen i centrum, de västra lokalerna utmed Gustaf Adolfs torg, lokalerna utmed Malm Morgsgatan samt utmed Jakobsgatan utom två trapphus och hörnet vid Regeringsgatan. Lokalerna i hörnet av Gustaf Adolfs torg och Regeringsgatan disponeras av Skandinaviska Banken, som i fortsättningen skall hålla ett avdelningskontor där. Övriga lokaler i bottenvåningen är avsedda för kanslihuset.

I nedre våningen ställes till bibliotekets förfogande utrymmen under

¹ Här ej återgiven.

huvudentrén med tillhörande trappor, hiss, kapprum och toaletter, nuvarande stora kassafackshallen, de västra lokalerna utmed torget och lokalerna utmed Malmtorgsgatan utom ett mindre utrymme i nordvästra hörnet som skall inrymma elcentral. Övriga utrymmen i nedre våningen är avsedda för Skandinaviska banken och kanslihuset.

Vid disponeringen av lokalutrymmena har principen varit den, att bibliotekets utåtriktade verksamhet förlagts i bottenvåningen, medan nedre våningen helt avsetts som bokmagasin. Sålunda har i den stora centrala bankhallen i bottenvåningen placerats låneexpedition och kataloger samt i anslutning här till vissa väntplatser i hallens mitt. Övrigt utrymme i hallen skulle i stort sett disponeras för referensbibliotek. I hallen har inplacerats bokhyllor för ca 1 700 löpmeter böcker.

I bottenvåningens bankhall mot Jakobsgatan har anordnats två läsesalar, en större och en mindre, med en sammanlagd yta av 198 m². I dessa läsesalar skulle även kunna inrymmas ett komplement till referensbiblioteket. På ritningen har markerats 38 läsplatser och ca 700 löpmeter bokhyllor. I anslutning till den mindre läsesalen har inplacerats ett särskilt tidskriftsrum.

Tjänsterummen i bottenvåningen är belägna utmed Gustaf Adolfs torg och Malmtorgsgatan. På ritningen har angivits en tänkt placering av tjänstemännen i de olika rummen. Ytterligare arbetsplatser kan vid behov anordnas i bottenvåningen. Som exempel har på ritningen sådana platser markerats dels i västra delen av stora bankhallen, dels i den större läsesalen.

Vaktmästarrum med platser för kopiering, tryckning, stencilering, bindning och sortering har placerats centralt i bottenvåningen mellan stora bankhallen och Jakobsgatan.

Personalentré anordnas från Jakobsgatan. I närheten av denna finns utrymmen för pentry med matplatser samt kapprum och toaletter för personalen.

Som nämnts skulle nedre våningen helt utnyttjas som bokmagasin, varvid i huvudsak ett tätpackningssystem avsetts komma till användning. Bokmagasinet har beräknats rymma ca 10 000 löpmeter, i stort motsvarande totala antalet löpmeter för närvarande i riksdagsbiblioteket.

Intag och uttag för gods skulle anordnas vid Jakobsgatan, där en parkeringsficka för bilar redan finnes. Då bottenvåningen ligger något lägre än Jakobsgatan, torde särskilda anordningar bära vidtagas för underlättande av godstransporterna; en tänkbar anordning är sålunda att inmontera en bandtransportör, men även andra tillfredsställande lösningar av ifrågavarande transportproblem kan givetvis komma i fråga i enlighet med vad utredningen på denna punkt visat.

För intern godstransport finnes hissar dels vid entrén från Jakobsgatan, dels vid trapphuset i det sydvästra hörnet. Nämnade hissar medger transport av bokvagnar. För snabbtransport av böcker mellan bokmagasinet i nedre våningen och bottenvåningen (låneexpeditionen) avses att installera en mindre bokhiss.

Vid planeringen av de tilltänkta bibliotekslokalerna i kv. Vinstocken har arbetsgruppen beaktat även ventilationsfrågan. Enligt vad som inhämtats från byggnadsstyrelsen kommer denna fråga att lösas på ett tillfredsställande sätt.

Det här ovan redovisade förslaget till disposition av lokaler för biblioteket i kv. Vinstocken är ej att anse som i enskildheter helt bindande eller slutgiltigt. Detaljplaneringen av ett vetenskapligt bibliotek av denna storleks-

ordning är ett omfattande arbete, som kräver insats från expertis av olika slag samt nyttiggörande av erfarenheter från nyuppförda bibliotek såväl inom som utom landet. Syftet med utredningen har på detta stadium varit att få tillräckligt underlag för att bedöma förutsättningarna för att till kv. Vinstocken förlägga riksdagsbiblioteket.

En jämförelse i olika hänseenden mellan bibliotekets nuvarande lokaler i riksdagshuset och föreslagna lokaler i kv. Vinstocken redovisas i följande sammanställning. För jämförelses skull har även angivits vissa ytor m.m. för tänkta bibliotekslokaler i riksbankshuset, vilka uppgifter hämtats från den lokalutredning, som år 1963 redovisades för bankoutskottet (se bankoutskottets utl. nr 29/1963 angående riksdagsledamöternas bostadsfråga m.m.).

Lokalgrupp		Riksdags- huset	kv. Vinstocken	Riksbanks- huset ¹
<i>Bibliotekslokaler</i> (referensbibl., tidskriftsrum, läsrum, exp.)	yta m ²	225	720	600
	hyllor lm	951	2 520	
	läspl.	24	38	
	arb.pl.	4	5	
<i>Vaktmästaravd.</i> (vaktm.rum, budcentral, kopiering, foto, bindning, förråd)	yta m ²	147	157	160
	hyllor lm	380	450	
<i>Tjänsterum¹</i>	yta m ²	159	217	160
	hyllor lm	530	740	
	ant.	6	12	8
<i>Bokmagasin</i>	yta m ²	862	631	523
	hyllor lm	8 220	10 095	
<i>Sekundärlokaler</i> (personalrum, kapprum, pentry, väntrum)	yta m ²	69	141	65
	<i>Passageytor</i>	yta m ²	17	132 ²
Summa	ytor m ²	1 479	1 998	1 500
	hyllor lm	10 081 ⁴	13 805	

¹ Utom arb.platser i bibliotekslokaler.

² Kan användas för bokhyllor.

³ Enligt 1963 års dispositionsplan för riksbankshuset (BoU:s utl. nr 29/1963).

⁴ Därav ca 1 000 lm för accessionen.

Av sammanställningen framgår att de omnämnda s.k. *bibliotekslokalerna* i kv. Vinstocken har en betydligt större yta än i riksdagshuset, beroende på dels ett verkligt tillskott av lokaler och dels en annan fördelning av ytorna mellan bibliotekslokaler och bokmagasin. De större bibliotekslokalerna i kv. Vinstocken möjliggör en önskvärd ökning av för besökarna direkt tillgängliga böcker. Den sammanlagda mängden hyllor i bibliotekslokalerna blir i kv. Vinstocken ca 2½ gånger större än i riksdagshuset. Genom att utnyttja de breda korridorerna i kv. Vinstocken kan därtill erhållas en reserv av hyllor.

Bokmagasinen i kv. Vinstocken är ytmässigt mindre än i riksdagshuset, men då de samlade golvytorna kan utnyttjas för tätpackningssystem, kan hyllmängden i kv. Vinstocken bli ca 20 % större än i riksdagshuset. En

avgjord fördel med kv. Vinstocken är att bokmagasinen är samlade i ett enda plan, medan de i riksdagshuset är fördelade på 4 våningar.

Tjänsterummen i kv. Vinstocken omfattar en yta av 217 m² och i riksdagshuset 159 m². Antalet rum är i kv. Vinstocken tolv och i riksdagshuset med nuvarande rumsindelning sex. Detta innebär dels en högre rumsstandard och dels en viss expansionsreserv. Dagsljusförhållandena är i några av tjänsterummen i kv. Vinstocken ej så goda som de i riksdagshuset.

Vaktmästaravdelningarna har i båda fallen ungefär samma yta. I riksdagshuset fördelas bibliotekets lokaler på sex olika våningsplan, medan lokalerna i kv. Vinstocken endast upptar två samlade våningsplan. Vård och tillsyn av bokmaterialet underlättas väsentligt härigenom.

Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att all hyllinredning, både fåtäckningshyllor och konventionella bokhyllor, dimensionerats så att de — om så skulle befinnas lämpligt — vid en eventuell framtida flyttning av biblioteket till riksbankshuset skall kunna komma till användning även i sistnämnda lokaler.

Nuvarande hyllinredning samt övriga inventarier är enligt bedömande, som gjorts av den anlitate inredningsexperten, arkitekten Axelsson, hårt nedsliten och till stor del icke ändamålsenlig. För att ifrågavarande synnerligen värdefulla bibliotek på något längre sikt skall till fullo kunna utnyttjas bedöms det nödvändigt att inom några år förnya en stor del av inredningen oberoende av hur frågan om bibliotekets lokaler löses. Viss fortfarande användbar inredning, som ej lämpar sig för flyttning till kv. Vinstocken, kan tills vidare användas i rummen för de nya ändamål dessa kommer att få.

Den här ovan berörda år 1963 redovisade dispositionsplanen för riksbankshusets framtida utnyttjande angav endast preliminärt och översiktligt tänkbara lokalutrymmen för bl.a. riksdagsbibliotekets inplacering i denna byggnad och var alltså icke resultatet av en detaljplanering. De i riksbankshuset för biblioteket reserverade lokalerna enligt dispositionsplanen framgår av ritningar nr 3 och 4 i ritningsbilagan. Det är tänkbart att vid ett närmare studium av frågan, som emellertid icke ankommit på arbetsgruppen, ytterligare lokaler vid behov skulle kunna ställas till bibliotekets förfogande i riksbankshuset.

Åtgärder i riksdagshuset i samband med bibliotekets utflyttning

Även efter en utflyttning av biblioteket till kv. Vinstocken får givetvis biblioteket förutsättas komma att lämna den primära biblioteksservicen åt riksdagsledamöter och andra nyttjare inom riksdagen, såsom utskotten, upplysningstjänsten och riksdagspartiernas gruppkanslier. Särskilda arrangemang för att underlätta dessa nyttjares kontakt med biblioteket synes med hänsyn härtill önskvärda och lämpliga. Bortsett härifrån torde emellertid för nämnda kategorier böra tillhandahållas ett särskilt referensbibliotek i riksdagshuset.

I riksdagshuset finns för närvarande ett s.k. handbibliotek. Detta intar en särställning inom riksdagsbiblioteket, så till vida att det är tillgängligt för ledamöterna men ej för övriga nyttjare i riksdagshuset eller för utomstående.

Det nuvarande referensbiblioteket i riksdagshuset, vars boksamlingar i huvudsak är placerade i läsesalarna, kan däremot disponeras av samtliga nyttjare i riksdagshuset. Handbiblioteket och referensbiblioteket innehåller enligt uppgift från överbibliotekarien Frykholm följande litteratur:

2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1966. 8 saml. Nr 47*

Handbiblioteket:

Intill nedgången till låneexpeditionen: svenskt kyrkomötestryck. Närmaste fönsterhyllan: Svensk författningssamling. Mitt emot samma nedgång: juridisk litteratur. För övrigt: svenskt riksdagstryck, utländska dagstidningar och naturvetenskapliga tidskrifter.

Referensbiblioteket:

Rummet närmast låneexpeditionen:

Svensk författningssamling. Uppslagsverk: svenska, danska, norska, finska, tyska, franska, schweiziska, engelska, amerikanska, ryska, sydafrikanska.

Stora läsesalsrummet:

Utefter fönsterväggen: Statens offentliga utredningar. Inre väggarna: svenskt riksdagstryck. Väggarna närmast låneexpeditionen: utom riksdagstryck även kyrkomötestryck, Svenska akademiens ordbok, skandinavisk genealogi och biografi. Mitthyllan: svenskt riksdagstryck för löpande år, riksdagens snabbprotokoll, riksdagens årsbok, Svenska Dagbladets årsbok, tysk, fransk, engelsk och latinamerikansk biografi, in- och utländska kalendrar, Nordiska rådets tryck.

Mellersta läsesalsrummet:

Svenskt riksdagstryck, kartor.

Inre läsesalsrummet:

Utefter fönsterväggen: tidskrifter. Bortre väggen: svenska, danska, norska och finska författningssamlingar. Inre väggen: svensk statistik. Främre väggen: tidskrifter, statistik, budgetredovisning, statsliggaren. Mitthyllan: tidskrifter, Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog, juridisk litteratur.

Vad beträffar det särskilda, riksdagsledamöterna förbehållna *handbiblioteket* har arbetsgruppen saknat anledning förutsätta annat än att detsamma bör vara kvar i riksdagshuset efter bibliotekets utflyttning. Enär enligt uppgift frågan om sammansättningen av handbibliotekets boksamlingar för närvarande är under övervägande inom biblioteksstyrelsen, har arbetsgruppen i detta sammanhang allenast velat framhålla, att en samordning med det i det följande behandlade särskilda referensbiblioteket ter sig naturlig.

Behovet av ett särskilt *referensbibliotek* i riksdagshuset efter bibliotekets utflyttning torde vara särskilt påtagligt för *upplysningstjänsten*, som enligt riksdagens beslut oavsett placeringen av biblioteket skall kvarstanna i riksdagshuset. Föreståndaren för upplysningstjänsten har för sin del framhållit, att de flesta olägenheterna av bibliotekets utflyttning för upplysningstjänstens del skulle elimineras, om upplysningstjänsten för sitt behov får tillgång till ett relativt fylligt referensbibliotek, som byggs upp under dess medverkan. Han har även framhållit lämpligheten av att ett sådant referensbibliotek ställes under upplysningstjänstens ledning.

Enligt en skiss, som uppgjorts av överbibliotekarien Frykholm, skulle ett referensbibliotek av här avsedd omfattning i stort sett kunna tänkas innehålla följande litteratur:

- 1) vissa tidskrifter, några för 5—10 år bakåt och några för längre tid, ävensom vissa prejudikatsamlingar
- 2) en fullständig svit av SOU
- 3) ett 10-tal encyklopedier
- 4) kalendrar och årsböcker av olika slag
- 5) en samling svensk juridisk litteratur
- 6) en uppsättning bibliografiska arbeten, bl.a. en accessionskatalog
- 7) grannländernas lagböcker och författningssamlingar jämte Nordiska rådets publikationer samt viss svensk och internationell statistik
- 8) vissa grundläggande uppslagsverk och språkleksika
- 9) svensk författningssamling

Omfånget av ett sådant referensbibliotek beräknas i fullt utbyggt skick motsvara ca 400 löpmeter. Föreståndaren för upplysningstjänsten har funnit en uppbyggnad av referensbiblioteket efter angivna riktlinjer i stort sett godtagbar även för upplysningstjänstens del.

Arbetsgruppen har funnit svårt att, utöver vad härovan skisserats, närmare precisera omfattningen och sammansättningen av det referensbibliotek, som bör finnas i riksdagshuset efter en utflyttning av biblioteket. Till en del torde det kunna uppbyggas med utgångspunkt från befintligt bokbestånd, med utnyttjande bl.a. av dubblettexemplar; i andra delar åter torde någon nyanskaffning icke behöva ske omedelbart. Det har av samma skäl varit svårt att närmare precisera kostnaderna för ett sådant referensbibliotek. Uppbyggandet av referensbiblioteket torde böra ske successivt och under beaktande av vunna erfarenheter och de önskemål som kan komma att framställas, främst från riksdagsledamöter och upplysningstjänsten. En mera definitiv avvägning mellan å ena sidan kostnaderna för att bygga upp ett särskilt referensbibliotek i riksdagshuset och å andra sidan därigenom inbesparade, eljest ofrånkomliga kostnader av löpande karaktär för budskickning och i form av sänkt bekvämlighet och effektivitet för nyttjare torde kunna ske först i och med att erfarenhetsmässigt underlag föreligger angående i vilken utsträckning nyttjare i riksdagshuset kommer att rekvirera litteratur från biblioteket i kv. Vinstocken.

I anslutning till ett referensbibliotek i riksdagshuset synes böra finnas en *biblioteksutbildad tjänsteman*, vars huvudsakliga arbetsuppgifter skulle bestå i att öva tillsyn över boksamlingarna i referensbiblioteket och handbiblioteket, tillhandagå nyttjarna — i första hand riksdagsledamöterna — med upplysningar samt förmedla kontakter med biblioteket i kv. Vinstocken. På denne befattningshavare bör naturligen också ankomma att närmast svara för vården och tillsynen av övriga biblioteket tillhöriga boksamlingar inom riksdagshuset. Med hänsyn till den dominerande ställning upplysningstjänsten sannolikt kommer att inta som nyttjare av referensbiblioteket är det uppenbart, att ett nära samarbete bör äga rum mellan upplysningstjänstens tjänstemän och ifrågavarande befattningshavare. Samarbetet bör även kunna avse gemensamt utnyttjande av biträdespersonal för budskickning m.m. Det synes å andra sidan uppenbart, att referensbiblioteket och den tjänsteman, som närmast utövar tillsynen över detsamma, i bibliotekstekniskt hänseende och vad avser ersättare etc. bör repliera på riksdagsbiblioteket. Arbetsgruppen har för sin del ansett sig sakna anledning att ta ställning till spörsmålet, huruvida den ifrågavarande tjänstemannen organisatoriskt skall tillhöra biblioteket i kv. Vinstocken eller upplysningstjänsten, men vill likväl framhålla, att det inte kan vara rationellt, att referensbiblioteket utvecklas till ett fristående andra riksdagsbibliotek. Under alla förhållanden torde nämnda tjänsteman emellertid böra nära samarbeta med båda organen.

En fråga av viss betydelse i detta sammanhang är, huruvida efter en utflyttning av biblioteket en fullständig *katalog* över bibliotekets samlingar bör finnas att tillgå även i ett referensbibliotek i riksdagshuset.

För tiden t.o.m. 1946 föreligger katalogen i tryckt form. För tiden därefter består katalogen av lösa kort, s.k. nominalkort och realkort. För denna tid har man också att tillgå tryckta årliga systematiska förteckningar med alfabetiskt register. Fr.o.m. 1963 har införts ett system med stencilerade katalogkort. För perioden 1946—1962 finns katalogen således i endast ett exemplar. Denna katalogdel omfattar drygt 100 000 kort. För det fall att ytterligare ett exemplar av

denna katalogdel skulle behöva anskaffas synes detta enligt vad arbetsgruppens undersökningar givit vid handen kunna ske genom att hithörande katalogkort fotokopieras. Kostnaderna härför torde kunna grovt uppskattas till mellan 100 000 och 200 000 kr. Härutöver skulle komma kostnader för en, såvitt kan bedömas, mycket tidskrävande genomgång av kortmaterialet, innan kopiering kan ske. Dessa kostnader torde vara svåra att på förhand uppskatta.

Såvitt arbetsgruppen kunnat utröna, skulle icke några väsentliga olägenheter uppstå om det i riksdagshuset belägna referensbiblioteket icke har tillgång till ett komplett exemplar av riksdagsbibliotekets katalog. Med hänsyn härtill och till de stora anskaffningskostnaderna anser icke arbetsgruppen det motiverat, att ytterligare ett fullständigt exemplar av katalogen anskaffas.

Vad beträffar den *lokalmässiga inplaceringen av referensbiblioteket* har denna fråga studerats av byggnadsrådet Olrog samt varit föremål för överläggningar inom arbetsgruppen. Härvid har framkommit, att flera olika lösningar av frågan är tänkbara. Frågan har visat sig ha nära samband med spörsmålet om utnyttjande av de vid en utflyttning av biblioteket ledigblivna lokalutrymmena i riksdagshuset, vilket spörsmål dock väsentligen legat utanför arbetsgruppens uppdrag. Olrogs utredning härom har gruppen ansett böra i särskild ordning delges fullmäktige.

Ett spörsmål, som har betydelse för bibliotekets möjligheter att efter en utflyttning lämna service åt nyttjare i riksdagshuset, är på vilket sätt *förbindelserna* lämpligen bör ordnas *mellan riksdagshuset och kv. Vinstocken* för förmedling av bokbeställningar, upplysningar och dylikt. Olika tekniska hjälpmedel kan här komma under övervägande. Arbetsgruppen har bl.a. undersökt möjligheterna att upprätta telexförbindelse (fjärrskrift) mellan riksdagshuset och kv. Vinstocken. Fördelen med en sådan förbindelse är att den eliminerar de risker i form av missuppfattningar och förväxlingar, som kan uppkomma i samband med telefonsamtal. En telexförbindelse mellan fastigheterna kan upprätthållas till relativt måttliga kostnader, nämligen till ca 1 300 kr. i engångskostnader och ca 2 000 kr. i årliga driftkostnader.

Vad angår transport av böcker, fotokopior etc. mellan kv. Vinstocken och riksdagshuset torde man tills vidare böra lita till budskickning, i första hand genom bibliotekets egen vaktmästarpersonal. Det kan i sammanhanget nämnas att enligt vad som härom inhämtats planeras inrättande av en särskild transporttjänst för transportverksamhet mellan departement och ämbetsverk i Stockholm. Det har ansetts icke möta något hinder att för ifrågasvarande transporter utnyttja den planerade transporttjänsten, i den mån så skulle visa sig lämpligt och erforderligt.

En särskild fråga utgör spörsmålet om *bibliotekets kontakt med posten*. För närvarande har biblioteket under i huvudsak de tider på året då riksdagssession pågår tillgång till ett postkontor i riksdagshuset. Under övriga delar av året sker genom bibliotekets vaktmästares försorg hämning och leverans av paketpost från resp. till postkontoret Stockholm 2. Detsamma gäller även övrig post utom ankommande brev försändelser, vilka genom postverkets försorg levereras direkt till riksdagshuset. Efter en flyttning till kv. Vinstocken skulle biblioteket åtminstone tills vidare ha att tillgå det mycket närbelägna postkontoret Stockholm 16 på Malmstorgsgatan. Från bibliotekets sida har framhållits, att en väsentlig lättnad för bibliotekspersonalen skulle uppnås, om postförsändelserna kunde genom postverkets försorg hämtas från och levereras till budcentralen i biblioteket i kv. Vinstocken. Ett sådant arrangemang torde enligt vad arbetsgruppen inhämtat

vara möjligt att genomföra. Utan att arbetsgruppen här mera i detalj går in på ifrågavarande spørsmål är det gruppens uppfattning, att det icke bör möta några svårigheter att på ett praktiskt sätt ordna bibliotekets postförhållanden.

Odelbergs expertutlåtande

Överbibliotekarien Odelberg, som ur bibliotekstekniska synpunkter granskat de föreslagna lokalerna för riksdagsbiblioteket i kv. Vinstocken även som bibliotekets möjligheter att efter en utflyttning lämna service åt riksdagsledamöter och andra nyttjare i riksdagshuset, har redovisat sin uppfattning i ett särskilt utlåtande (Bil. A).

Vissa personalfrågor

I sitt ovanberörda utlåtande har överbibliotekarien Odelberg uttryckt den uppfattningen, att biblioteket efter en flyttning till kv. Vinstocken i högre grad än för närvarande skulle komma att utnyttjas av departementen och verken samt icke minst av den juridiska och samhällsvetenskapliga forskningen vid Stockholms universitet. Ett högre utnyttjande av bibliotekets samlingar skulle såvitt arbetsgruppen förstår i och för sig vara önskvärd med hänsyn till de mycket betydande belopp, som under årens lopp investerats i och alltjämt årligen tillföres biblioteket för bokanskaffning och personalinsats, en utveckling som naturligtvis kan komma att påverka personalbehovet i en framtid; denna fråga torde emellertid få tagas upp till behandling om och när den blir aktuell.

I förevarande sammanhang har arbetsgruppen begränsat sin uppgift till att undersöka, huruvida för biblioteket uppkommer behov av en tillfällig eller varaktig personalförstärkning som en omedelbar följd av inflyttningen i nya lokaler. Överbibliotekarien Frykholm har för sin del bedömt behovet av en förstärkning av vaktmästarpersonalen till följd av ökad budskickning, fotokopiering och vakthållning m.m. till åtminstone tre vaktmästare. Bibliotekets nuvarande vaktmästarpersonal utgöres av en övervaktmästare och fyra vaktmästare. Härtill kommer en vaktmästare för upplysnings-tjänsten. Att planeringsarbetet för flyttningen kommer att kräva viss tillfällig personalförstärkning torde vara uppenbart. Till denna fråga återkommer arbetsgruppen i det avsnitt här nedan, som särskilt behandlar kostnadsfrågor. I övrigt synes sannolikt, att den i jämförelse med nuläget tillkommande budskickningen mellan de nya bibliotekslokalerna och riksdagshuset, som förutses vid en utflyttning av biblioteket, kommer att påkalla viss förstärkning av vaktmästarkåren. Huruvida härutöver erfordras någon personalförstärkning, är svårt att för närvarande utan närmare erfarenhetsunderlag uttala något bestämt omdöme om. Så mycket torde emellertid kunna konstateras, att de nya lokalerna visserligen skulle bli större men också bättre disponerade och betydligt mer lättarbetade än de nuvarande lokalerna i riksdagshuset. Ur denna synpunkt borde de knappast bli mer personalkrävande än dessa. Utrustning bl.a. i form av snabbtelefon och i en framtid eventuellt också intern TV-förbindelse bör kunna underlätta bibliotekets funktioner i olika hänseenden.

Flyttningens genomförande m.m.

Det samråd, som ägt rum med byrådirektören Laurin vid statsverkets transportkontor, har givit vid handen, att kontoret, som har betydande erfarenhet av flyttning av större bibliotek, anser sig kunna på relativt kort tid ombesörja en fullständig flyttning av riksdagsbiblioteket till kv. Vinstocken. En förutsättning för att flyttningen skall kunna genomföras på smidigaste sätt och att oreda i boksamlingarna skall kunna undvikas är att flyttningen planeras mycket noggrant. Detta planeringsarbete torde kräva tillfällig förstärkning av bibliotekets personal med bl.a. en kvalificerad befattningshavare. Till denna fråga återkommer arbetsgruppen i ett följande kostnadsavsnitt.

Tidpunkten för genomförande av flyttningen är beroende av dels när lokalerna i kv. Vinstocken kan stå färdiga, dels vilken tid som åtgår för planeringen m.m. av själva flyttningen. Beträffande förstnämnda spørsmål har från byggnadsstyrelsen uppgivits att bibliotekslokalerna kommer att vara färdigställda under december månad 1966, med undantag av det lokalutrymme mot Jakobsgatan som avsetts för de båda läsesalarna, vilka blir färdiga att tas i bruk den 1 mars 1967. Förutsättning för att det uppgjorda tidsschemat skall hålla är dels att byggnadsstyrelsen får för ändamålet disponera erforderlig arbetskraft och dels att riksdagen fattar beslut om bibliotekets utflyttning senast under april/maj månad innevarande år. Planeringen m.m. av flyttningen skulle då kunna medhinnas före innevarande års utgång. Med det här angivna tidsprogrammet skulle en flyttning tidigast kunna ske under riksdagens kommande vinteruppehåll. I avvaktan på läsesalarnas iordningställande finge i sådant fall vissa provisoriska anordningar vidtagas i redan färdigställda lokaler för att under en relativt kort övergångstid tillgodose behovet av läsplatser. Om flyttningen av skilda anledningar icke kan eller lämpligen anses icke böra ske redan vid nu angivna tidpunkt, får den givetvis anstå till en något senare tidpunkt men torde under alla förhållanden kunna vara avslutad under första halvåret 1967.

Kostnadsberäkningar

I det följande behandlar arbetsgruppen de kostnadsmissiga konsekvenserna av en utflyttning av biblioteket till kv. Vinstocken. Kostnadsredovisningen ansluter sig i stort till de olika avsnitten i arbetsgruppens rapport. Det bör understrykas, att det möter svårigheter att för närvarande mera exakt ange de verkliga kostnaderna för en utflyttning av biblioteket till nya lokaler. Arbetet med att få fram ett hållbart kostnadsunderlag har drivits så långt det syns rimligt på nuvarande planeringsstadium, och redovisningen här nedan har bedömts vara tillräcklig som vägledning för ett principbeslut i frågan genom att ange karaktären av olika slag av kostnader liksom dessas ungefärliga storlek. Redovisningen upptar dels engångskostnader, dels förändringar i de löpande kostnaderna.

A. Engångskostnader

Av de medel, som av riksdagen totalt anvisats för ombyggnad och inredning av kv. Vinstocken och som av Kungl. Maj:t hittills ställts till bygg-

nadsstyrelsens förfogande, beräknas ca 1 050 000 kr. för iordningställande — utan hänsynstagande till användningen — av de lokaler i bottenvåningen och nedre våningen, som nu avsetts för biblioteket. De kostnader för *ombyggnads- och ändringsarbeten*, som erfordras för att anpassa lokalerna för biblioteksverksamhet och som måste anvisas av riksdagen i särskild ordning, har beräknats till ca 100 000 kr. Härav avser ca 40 000 kr. installerande av bokhiss mellan bottenvåningen och bokmagasinet i nedre våningen.

Kostnaderna för *nyanskaffning av inventarier m.m.* till de nya lokalerna i kv. Vinstocken, exklusive de egentliga tjänsterummen men inklusive läsesalarna och arbetsplatser i den stora hallen, har beräknats till ca 450 000 kr. Härav avser ca 200 000 kr. kostnader för anskaffning av bokhyllor enligt det tätpackningssystem, som föreslagits komma till användning. Anskaffningskostnaden för konventionella bokhyllor har beräknats till ca 150 000 kr. Denna hyllinredning, som alltså totalt skulle komma att kosta ca 350 000 kr., innefattar en betydande reserv för accessionen. Enligt bedömande, som gjorts av den av arbetsgruppen anlitade inredningsexperten, är den befintliga hyllinredningen ävensom övrig inredning i biblioteket hårt nedsliten och föga ändamålsenlig. En nyanskaffning av angiven omfattning i samband med en flyttning av biblioteket har arbetsgruppen därför funnit rationell och försvarlig. Den skulle alltså innebära inte endast en standardhöjning utan även i stor utsträckning få betraktas som en oavsett flyttningen angelägen återanskaffning. En del av den gamla inredningen torde kunna utnyttjas för lagerändamål eller eventuellt försäljas.

Total nyanskaffning av *möbler m.m.* i bibliotekets tjänsterum i kv. Vinstocken beräknas kosta ca 70 000 kr. En sådan nyanskaffning innebär en betydande modernisering och standardhöjning. En del av de nuvarande kontorsmöblerna i riksdagshuset är relativt nya och alltjämt användbara, antingen i de föreslagna nya lokalerna eller, sannolikt med större fördel, för möblering av de ledigblivna lokalerna i riksdagshuset. Med hänsyn härtill beräknas nettokostnaden för anskaffning av inventarier i bibliotekets tjänsterum till ca 40 000 kr.

Utöver här ovan angivna kostnader tillkommer för *annan inredning* i de tilltänkta bibliotekslokalerna och tjänsterummen, exempelvis för armatur, gardiner och dylikt, ca 55 000 kr., därav armatur ca 35 000 kr. Förstnämnda belopp innefattar också kostnader för en snabbtelefonanläggning. Däremot ingår inga kostnader i övrigt för anskaffning av maskinutrustning. En del av den nuvarande utrustningen är dock i behov av förnyelse tämligen snart, oavsett flyttning.

Som framgått av avsnittet »Åtgärder i riksdagshuset efter bibliotekets utflyttning» har arbetsgruppen ansett behov föreligga av ett särskilt *referensbibliotek* i riksdagshuset efter riksdagsbibliotekets utflyttning. Kostnaderna för uppbyggandet av ett sådant referensbibliotek har med den omfattning, som arbetsgruppen i det föregående har räknat, av chefen för riksdagsbiblioteket och arbetsgruppens biblioteksexpert uppskattats till ca 400 000 kr. Såsom arbetsgruppen tidigare uttalat torde ifrågasvarande bokanskaffning böra ske successivt, varigenom kostnaderna kommer att fördelas på flera år. I detta sammanhang kan som jämförelse nämnas, att bibliotekets anslag för bokinköp och bokbindning innevarande budgetår uppgår till 220 000 kr. samt att för nästkommande budgetår äskats 225 000 kr. för ändamålet.

Enligt vad arbetsgruppen inhämtat skulle statsverkets transportkontor

för *flyttning* av bibliotekets boksamlingar till kv. Vinstocken uttaga ersättning med ca 12 kr. per löpmet. Då bibliotekets samlingar omfattar ca 8 000 löpmet, skulle ifrågavarande kostnad uppgå till ca 96 000 kr., eller avrundat ca 100 000 kr. Någon särskild ersättning härutöver för flyttning av bibliotekets övriga tillhörigheter skulle enligt uppgift ej erfordras. En förutsättning för att flyttningskostnaderna skall hålla sig inom denna beloppsram är givetvis, att flyttningen i detalj planeras av biblioteket.

Vad angår personalkostnader torde, såsom i det föregående antytts, böra beräknas lönekostnader för viss tillfällig *personalförstärkning* i samband med planering m.m. av själva flyttningen. Härför beräknas en lönekostnad av ca 55 000 kr. (i 1965 års lönenivå), motsvarande lön under ca 10 månader till en kvalificerad befattningshavare jämte biträde.

B. Förändring i de löpande kostnaderna

Beträffande *personalkostnader* har arbetsgruppen räknat med att behov kommer att föreligga av ytterligare en biblioteksutbildad tjänsteman, som bl.a. skulle förestå det särskilda referensbiblioteket i riksdagshuset. För en sådan befattningshavare har arbetsgruppen, utan att ta ställning till definitiv lönegradsplacering, kalkylmässigt räknat med en höjning av bibliotekets avlöningsanslag med ca 32 000 kr. Genom budskickning m.m., som förutses tillkomma mellan riksdagshuset och kv. Vinstocken, uppskattas behov uppkomma av ytterligare en vaktmästare. Härför beräknas avlöningsanslaget behöva höjas med ca 20 000 kr. Beräkningarna grundar sig på 1965 års lönenivå.

Arbetsgruppen har i kostnadskalkylen även räknat med en ökning av vissa *andra löpande kostnader* i samband med en utflyttning av biblioteket till kv. Vinstocken.

Biblioteket debiteras för närvarande icke någon särskild hyra för lokalerna i riksdagshuset. Enligt uppgift från byggnadsstyrelsen skulle biblioteket i kv. Vinstocken komma att debiteras en årshyra (= ersättning till fastighetsfonden) av uppskattningsvis 230 000 kr. Om man åsätter lokalerna i riksdagshuset en hyra — vilket man rimligtvis i detta sammanhang bör göra — beräknad i enlighet med byggnadsstyrelsens normer, skulle merkostnaden för hyra för de till yttnehållet större lokalerna i kv. Vinstocken samt det särskilda referensbiblioteket i riksdagshuset bli ca 70 000 kr. Merkostnader beträffande andra omkostnadsposter såsom värme, elektricitet, städning, telefon m.m. har arbetsgruppen beräknat till ca 10 000 kr. Genom att ett särskilt referensbibliotek inrättas i riksdagshuset i samband med bibliotekets utflyttning, beräknas kostnaderna för den årliga accessionen till följd härav öka med ca 10 000 kr. Arskostnaden för inköp och underhåll av inventarier bör däremot under ett antal år kunna hållas nere om, som härovan förutsatts, en omfattande nyanskaffning sker i samband med flyttningen. Bortsett från vissa anskaffningar till upplysningstjänsten har emellertid utlägggen under senare år varit begränsade för dessa ändamål och någon reduktionspost har därför icke införts i kalkylen.

I nedanstående sammanställning lämnas en samlad redovisning för de av arbetsgruppen uppskattade kostnaderna i samband med bibliotekets utflyttning till kv. Vinstocken, fördelade på engångskostnader och ökade löpande kostnader.

Engångskostnader

Ombyggnads- och ändringsarbeten i kv. Vinstocken	kr.	100 000
Inventarier och övrig inredning	»	545 000
Personalförstärkning i samband med flyttningen	»	55 000
Bokanskaffning m.m.	»	400 000
Flyttning	»	100 000
	Summa	kr. 1 200 000

Ökade löpande kostnader

Personaltillskott	kr.	52 000
Lokalhyra	»	70 000
Övrigt	»	20 000
	Summa	kr. 142 000

Stockholm den 8 mars 1966

På arbetsgruppens vägnar:
Georg Ringström

/ *Ingmar Jansson*

Utlåtande

rörande riksdagsbibliotekets ifrågasatta flyttning till kvarteret Vinstocken i Stockholm

Av överbibliotekarien W. Odelberg

I samband med riksdagens beslut, på hemställan av bankoutskottet, att uppdraga åt riksgäldsfullmäktige att verkställa kompletterande utredning rörande flyttning av riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken tillkallades undertecknad den 14 december 1965 att såsom expert biträda utredningen.

Undertecknad har sedan dess deltagit i de överläggningar, som ägt rum mellan representanter för riksgäldskontoret, byggnadsstyrelsen, riksdagsbiblioteket samt Johan Thomé arkitektkontor, som utfört projekteringar i Vinstocken, samt personligen på platsen studerat de ifrågasatta bibliotekslokalerna i Skandinaviska Bankens tidigare komplex vid Gustav Adolfs torg.

Problemet har, för undertecknads del, i första hand gällt att konstatera huruvida de projekterade utrymmena i Vinstocken utformats ändamålsenligt för att i allmänhet tjäna som lokal för ett av landets största specialbibliotek, men uppgiften har också gällt att fastställa huruvida samma bibliotek i dess nya belägenhet har lika goda förutsättningar som tidigare att ge service åt arbetet i riksdagen.

De anspråk som måste ställas på ett bibliotek av detta slag är goda möjligheter att mottaga och snabbt fördela den mycket betydande post av trycksaker av olika slag samt korrespondens till vederbörande befattningshavare, som skall behandla materialet. En viktig faktor är därvid, att alla transporter skall kunna ske i samma plan utan att försändelserna behöver bäras eller lastas om. Samma sak gäller transporter i sidled mellan katalogiseringsavdelningen och bibliotekets låneexpedition med dess kataloger. De skillnader som förekommer gällande bankhallens nivå i förhållande till postintaget vid Jakobsgatan, samt vissa andra utrymmen av intresse i sammanhanget, har kunnat elimineras, dels genom transportband eller bana mellan budcentralen och postintaget, dels med hjälp av mindre ombyggnadsarbeten, så att bokvagnar kan passera etc. Som ett alternativ till transportören har även framställts möjligheten av en särskild överenskommelse med postverket, varigenom posten genom postverkets försorg skulle avlevereras i budcentralen. Transportmöjligheterna inom bibliotekslokalerna på det horisontella planet får sålunda bedömas som godtagbara.

Icke mindre viktigt är det, att transporterna mellan bankhallen och valvet, vilket är avsett att hysa den allra största delen av bibliotekets samlingar, fungerar på ett tillfredsställande sätt. En olägenhet har därvid varit, att en snabb transportväg icke funnits mellan valvet och bankhallens mitt, där låneexpeditionen avses vara förlagd, vilket skulle verka fördröjande på framtagning och expediering. Problemet har emellertid lösts genom att en bokhiss projekterats med erforderad kapacitet ca 120 kilo mellan bankhallen och valvet.

Rörande valvets och bankhallens kapacitet att hysa riksdagsbibliotekets nuvarande samlingar råder ingen tvekan. Genom compactusuppställning jämte mindre delar enligt konventionell uppställning kan valvet mottaga drygt 10 000 löpmeter. I bankhallen torde kunna inrymmas ca 2 500 löpmeter litteratur, avsedd att utgöra referensbibliotek. Något avsevärt utrymme för bibliotekets tillväxt på längre sikt eller om biblioteket till äventyrs permanent stannar i Vinstocken kan man dock knappast räkna med under nu givna förutsättningar. Synen på en förflyttning av biblioteket till Vinstocken blir därför i icke ringa mån beroende av den prioritet som kan ges bibliotekets behov då lediga utrymmen uppstår i närheten av dess lokaler.

Utrymmet för studier synes väl tillgodosett genom två läsesalar, en av dem särskilt avsedd som tidskriftsrum. Godtagbara lokaliteter för fotokopiering, bokbinderi i begränsat avseende samt förråd kan också ställas till förfogande. Man kan även räkna med mindre expansionsutrymmen — t.ex. byggande av mindre rum mellan kolonnerna i bankhallen. Dessa utrymmen skulle alternativt kunna begagnas för vissa servicefunktioner eller inrättande av ljudisolerade celler till forskarnas tjänst (bandinspelning, maskinskrivning, utrymmen för diktering, samtal etc.).

Ett känsligt kapitel är rumsvolymen för det administrativa biblioteksarbetet. Översatt från riksdagsbibliotekets nuvarande personalbestånd och funktion torde föreliggande projekt te sig godtagbart. All erfarenhet visar emellertid att ett vetenskapligt bibliotek av riksdagsbibliotekets karaktär ständigt behöver vidgat utrymme, icke blott på grund av samlingarnas expansion, utan också på grund av att nya funktioner snabbt kan tillkomma, t.ex. bibliografiska och andra mera omfattande registreringsuppdrag. En överflyttning till Vinstocken kommer dock på grund av flera skäl att redan från början kräva flera befattningshavare, främst expeditionsvakter. Detaljer torde komma att framläggas av chefen för biblioteket.

Med understrykande av de betänkligheter som ovan framförts rörande möjligheterna till framtida utvidgning av samlingarna, administration m.m., vill undertecknad, beträffande denna del av frågan om riksdagsbibliotekets eventuella flyttning till kvarteret Vinstocken, framhålla följande.

Från de givna förutsättningarna har projekteringen av bankhallen och valvet i Vinstocken för riksdagsbibliotekets del lösts på ett elegant och ur funktionens synpunkt i stort sett tillfredsställande sätt. Undertecknad vill också betona, att den arkitektoniska utformningen av bankhallen med angränsande läsesalar är i hög grad tilltalande. Därest riksdagsbiblioteket kommer att inflytta i Vinstocken, torde få bibliotek, i varje fall i Europa, kunna uppvisa en lika ståtlig och representativ inramning.

Beträffande riksdagsbibliotekets förhållande till sitt huvudklientel, d.v.s. riksdagsledamöternas behov av personlig service jämte upplysningstjänstens behov, ligger det i öppen dag att en försämring sker vid bortflyttning av biblioteket, vilken olägenhet det är högst angeläget att i möjligaste mån eliminera. En intensiv telefon- eller annan signaltrafik mellan riksdagshuset och Vinstocken i kombination med budskickning torde dock knappast komma att ge fullt lika god service som om biblioteket funnes i riksdagshuset. Efter en flyttning till Vinstocken torde, enligt undertecknads uppfattning, riksdagsledamöternas dominans i fråga om kravet på service från biblioteket minska, medan biblioteket i högre grad än förut kommer att utnyttjas av departementen och verken samt icke minst av den högre juridiska och samhällsvetenskapliga forskningen vid Stockholms universitet.

Eftersom upplysningstjänsten, enligt riksdagens beslut, fortfarande skall

vara förlagd till riksdagshuset, torde det bli ofrånkomligt, att till dess och riksdagsledamöternas omedelbara tjänst upprättas ett referensbibliotek av relativt stor omfattning, vilket skulle komma att dubblera vissa delar av samlingarna i Vinstocken. Enligt de diskussioner som undertecknad fört med överbibliotekarien och chefen för riksdagsbiblioteket, torde volymen av ett dylikt hand- och referensbibliotek knappast komma att understiga 400 löpmeter. Utrymme för detta bibliotek skulle kunna beredas under kamrarna i de nuvarande bokmagasinen och ett begränsat antal läsplatser anordnas. En låneservice torde också behöva upprättas i riksdagshuset.

Sammanfattningsvis vill undertecknad på denna punkt framhålla, att en flyttning av biblioteket till Vinstocken medför flera komplikationer för bibliotekets möjlighet att tjäna riksdagsarbetet. Dubbleringen av referenslitteraturen och tillkomsten av andra tekniska anordningar för kommunikation och information mellan riksdagshuset och Vinstocken minskar väl i någon mån dessa olägenheter, men anskaffningen av litteraturen blir säkert en tidsödande och dyrbar procedur. Uppbyggnaden av detta referensbibliotek i riksdagshuset torde i viss utsträckning kunna ske successivt och bli beroende av erfarenheten samt riksdagsledamöternas önskemål.

Slutligen bör det påpekas, att planeringen och utförandet av en flyttning av ett bibliotek av denna storleksordning är en synnerligen omfattande och komplicerad åtgärd, som otvivelaktigt måste medföra en temporär förstärkning av personalen vid biblioteket. Med hänsyn till den markerade bristen på utbildad bibliotekspersonal på assistent-, biträdes- och expeditionsvaktsplanet, ter sig problemet än mer komplicerat. Skall biblioteket, som det ifrågasatts, under 1970-talet åter flyttas, denna gång till riksbankens friställda lokaler, vilka skulle ge bättre anslutning till riksdagsarbetet, blir pressen på bibliotekets befattningshavare hård. Ett vetenskapligt bibliotek behöver harmoni i tjänstearbetet för att kunna koncentrera sig på sin serviceuppgift och två flyttningar inom loppet av förslagsvis 8 å 10 år medför otvivelaktigt skadeverkningar av flera slag.

Ur biblioteksmässig synpunkt uppvisar sålunda projektet fördelar genom en allmän standardhöjning av lokalerna i jämförelse med de nuvarande, med möjligheter till moderniseringar av servicen. Nackdelarna rörande bibliotekets arbete i förhållande till riksdagens behov av dess tjänster är tydliga. Svåra ekonomiska avvägningar, till vilka undertecknad icke kan taga ställning, behövs utföras. Vad som stämmer undertecknad, i egenskap av biblioteksman, betänksam inför projektet, är, som ovan framhållits, tanken på två flyttningar med därtill hörande ansträngningar och kostnader innan biblioteket erhållit sin slutliga förläggning i direkt anslutning till riksdagshuset.

P.M.**Av byggnadsrådet Ch. Olrog**

Arbetsgruppen för viss kompletterande utredning angående riksdagsbibliotekets utflyttning till kv. Vinstocken har uppdragit åt mig att särskilt studera frågan om utnyttjande av bibliotekets nuvarande lokalutrymmen i riksdagshuset. Avsikten härmed har främst varit att klarlägga vilka möjligheter som finns att efter utflyttning av biblioteket kunna använda dess nuvarande lokaler som arbetsplatser.

I det följande lämnas en redovisning över den av mig med anledning härav verkställda utredningen i ämnet.

Utnyttjande av riksdagsbibliotekets lokaler i riksdagshuset efter en utflyttning av biblioteket

Nuvarande bibliotekslokaler framgår av ritn. bil. 5—9.¹

De biblioteksfunktioner, som enligt arbetsgruppens mening bör tillgodoses inom riksdagshuset efter bibliotekets utflyttning, är dels det nuvarande handbibliotekets och dels ett nytt referensbibliotek.

Handbiblioteket, som nu är mycket lätt tillgängligt för ledamöterna, förutsättes vara kvar i nuvarande rum. Möjligheter att, i samband med en översyn av bokbeståndets sammansättning, öka hyllmängden och höja standarden inom handbiblioteket finns.

En ifrågasatt entresolering i rummet, för att nå de övre hyllorna, är tekniskt möjlig men kan av arkitektoniska skäl ej utföras utan att inredningen helt förnyas. Denna fråga bör upptagas först i samband med en kommande lokalplanering, sedan riksdagens organisationform beslutats.

En mindre ökning av hyllor kan erhållas genom att utnyttja fönsternischerna till korridoren. Bortfallet av sekundärt dagsljus i denna innebär ingen större olägenhet. För handbiblioteket skulle det innebära en fördel, då enligt uppgift trafiken i korridoren utanför ofta är störande.

Det mindre rummet med trappor invid handbiblioteket kan ev. användas som lokaltillskott för detta. Denna fråga sammanhänger med placeringen av referensbiblioteket.

Synpunkter på smärre ändringar i handbiblioteket lämnas i särskild P.M.

För placering av *referensbiblioteket*, enligt det av arbetsgruppen skisserade programmet, har tre alternativ studerats. Härvid har förutsatts att referensbiblioteket skall inrymmas inom nuvarande bibliotekslokaler. Andra alternativ kan övervägas men bör anstå till en senare lokalöversyn i ett större sammanhang.

Alt. I, ritn.bilaga nr 10.¹

Referensbiblioteket placeras i delar av nuvarande bokmagasinet under andra kammarens plenisal och i del av vaktmästarrummet invid magasinet.

¹ Här ej återgiven.

Bokmagasinsdelen innehåller nu, enligt bibliotekets uppgift, 444 lm hyllor. För att kunna fungera som referensbibliotek bedömes cirka en tredjedel av dessa hyllor behöva borttagas. Ca 300 lm inrymmes sålunda i denna del. Återstående behov av ca 100 lm samt läsplatser och arbetsplats för en tjänsteman tillgodoses inom nuvarande vaktmästarrum. Rumshöjden i magasinsdelen är endast ca 2,10 m. Golvytan är ca 70 m².

*Alt. II, ritn.bilaga nr 11.*¹

Referensbiblioteket erhåller lokaler i nuvarande bokmagasin under första kammarens plenisal och intilliggande passage och överbibliotekariens vänt-rum. Dessa utrymmen har ungefär samma kapacitet som de i alt. I.

*Alt. III, ritn.bilaga nr 12.*¹

Referensbiblioteket inrymmes i nuvarande bokmagasin i huvudvåningens entresol samt rummet med trappförbindelse till huvudvåningen. Den i detta rum nu placerade apparaturen för handupptagning måste härvid beredas annan plats. Bokmagasinet, som är helt utan dagsljus, innehåller nu ca 600 lm hyllor. Lokalen är härvid hårt utnyttjad. Efter minskning av hyllorna med en tredjedel torde hela referensbiblioteket kunna beredas plats i rummet. Trapprummet erfordras främst för förbindelse med huvudvåningen. Bibliotekstjänstemannen kan placeras i detta rum eller i rummet nedanför trappan, vilket har direkt förbindelse med handbiblioteket.

Innanför bokmagasinet och med enda tillträde genom detta finns två stenografrum. Stenograferna passerar nu bokmagasinet och bör även kunna nå sina rum över referensbiblioteket.

Bokmagasinet golvyta är 55 m² och trapprummets 17. Takhöjden är normal.

I samtliga alternativ kan expansionsutrymmen i omedelbar anslutning till lokalerna erhållas. I alt. I och II genom att ta större del av nuvarande bokmagasinet eller bibliotekslokalerna i anspråk. I alt. III kan de närmaste stenografrummen utnyttjas. Detta skulle emellertid vara möjligt endast på längre sikt eller efter en mera omfattande omdisposition av lokalerna; stenografrutrymmena bedöms f.n. som otillräckliga.

I alla tre alternativen blir referensbiblioteket i det närmaste lika lätt tillgängligt för *riksdagsledamöterna* som biblioteket nu är. Referensbiblioteket enligt alt. III är placerat en trappa *ovanför* huvudvåningen under det att det i de andra alternativen placeras en trappa *under*. Kontakten med handbiblioteket är emellertid bäst i alt. III, särskilt om bibliotekstjänstemannen placeras invid trappan i rummet vid sidan om handbiblioteket.

Om *upplysningstjänsten* kvarblir i sina nuvarande lokaler blir placeringen av referensbiblioteket bäst enl. alt. I och något sämre enl. alt. II. Genom flyttning av upplysningstjänsten inom samma våningsplan kan bättre anknytning erhållas till referensbiblioteket enligt alt. II.

Placering enligt alt. III innebär att referensbiblioteket kommer att finnas två våningsplan högre än upplysningstjänsten. Det kan nås endera genom trappan vid handbiblioteket eller genom trappan eller hissen i byggnadens sydvästra hörn.

Referensbiblioteket blir enligt alt. III helt avskilt och nära anslutet till handbiblioteket, vilket bör vara en fördel för ledamöterna och för vården och tillsynen av bokbestånden. Därtill kommer att rummen bakom nuvarande bibliotekslokalerna i bottenvåningen ej bindes för framtiden för viss

¹ Här ej återgiven.

funktion. Utrymmena skulle lätt kunna frigöras som kommunikationsleder, vilket på längre sikt och vid en bättre lokalsituation vore att föredraga.

Genom bibliotekets utflyttning friställes lokaler av något olika karaktär. Bokmagasinet i huvudvåningens entresol och rummen innanför bibliotekets lokaler utmed Riksgatan är så smala att de ej kan uppdelas till mindre arbetsrum med gemensam korridor. I dessa rum kan ordnas avskilda skrivplatser. Skiss till avskilda skrivplatser visas på ritn.bilaga nr 20¹.

Bibliotekslokalerna utmed Riksgatan kan uppdelas till relativt rymliga kontorsrum, som kan användas för en eller två personer. De flesta rummen kan få separata ingångar. För förbindelsen med huvudvåningen borde trappan som leder till rummet invid handbiblioteket ombyggas. Om trappan helt slopas vinnas rummet i huvudvåningen, och ett rum i bottenvåningen kan bättre utnyttjas.

Utrymmena under plenisalarna, som nu användes som bokmagasin, kan i rätt stor omfattning inredas till små arbetsrum, med en genomsnittlig golvyta av 10 m². Rummen kan ej helt godtagas som arbetsrum för heltidsanställd personal, främst då de i stor utsträckning helt saknar dagsljus och rumshöjden i vissa fall endast är knappt 2,10 m. Det finns emellertid möjligheter att ordna en tillfredsställande ventilation, varför de kan användas för intermittent bruk. Exempel på inredning av sådana smårum visas i ritn.bilagor nr 21, 22 och 23². Smårum kan inredas i bottenvåningens och jordvåningens plan samt i ett plan mellan dessa. Tillträde till smårummen kan erhållas bekvämt från stora trappan invid restaurangentrén och på motsatta sidan, samt från korridoren vid ekonomibyran och genom det nuvarande »pingpongrummet». Befintliga toalettgrupper kan användas. Tillfredsställande utrymningsvägar går att ordna från varje rumsavdelning.

För att under första kammarens plenisal få sammanhängande ytor i jordvåningens plan bör även tryckeriexpeditionens förrådsrum utnyttjas. Ersättning för detta kan erhållas i nuvarande bokmagasin i gårdsplanet under det större trapphuset. Lokalen är avsevärt mindre men är inredd med tät-packningshyllor. Erforderlig komplettering kan erhållas i de nedanför gårdsplanet belägna bokmagasinen under andra kammarens plenisal.

Användning av de friställda lokalerna i enlighet med ovannämnda riktlinjer redovisas i det följande våningsvis med början i huvudvåningens entresol. Mindre variationer erhålles beroende på placeringen av referensbiblioteket.

Huvudvåningens entresol: ritn.bil. 12 och 13².

Referensbibliotek enligt alt. III *eller* rum med 6 avskilda skrivplatser.

Bottenvåningen: ritn.bil. 14, 15, 16 och 17².

Referensbibliotek enligt alt. I eller II, 16 kontorsrum, 13—17 smårum och 11—13 avskilda skrivplatser.

Mellanplan: ritn.bil. 16 och 17².

12 smårum.

Jordvåningen: ritn.bil. 18 och 19².

18 smårum.

Totalt kan sålunda i nuvarande bibliotekets lokaler erhållas 75—78 arbetsplatser med följande fördelning och typer:

16 kontorsrum

43—47 smårum (beroende på ref.bibl.plac.)

13—18 avskilda skrivplatser (» »)

¹ Här ej återgiven.

² Här ej återgivna.

Kostnaderna för iordningställande av lokalerna har, i prisläget mars 1966, uppskattats till storleksordningen 1 milj. kr., innefattande byggnadsarbeten, värme och ventilation samt elektriska installationer, men ej lös inredning.

Ett genomförande av förslaget kräver en omsorgsfull projektering avseende såväl byggnadsarbeten som värme-, ventilations- och el. installationer.

Tidpunkten för de nya arbetsrummens och arbetsplatsernas färdigställande blir givetvis beroende av när biblioteket kan flytta till kv. Vinstocken. Förberedelse- och projekteringsarbeten i riksdagshuset, som kan påbörjas omedelbart efter det att riksdagen fattat beslut om bibliotekets utflyttning, har beräknats ta några månader i anspråk. Byggnadsarbetena igångsättes omedelbart efter bibliotekets flyttning. De nya arbetsrummen och arbetsplatserna beräknas därefter kunna färdigställas under en 10-månadersperiod.

Från plansynpunkt finns möjlighet att inreda ytterligare högst 10 smårum under plenisalarna. Det är emellertid på detta stadium osäkert om ventilationsproblemen samt frågan om tillträdesvägar kan lösas tillfredsställande.

Den här redovisade utredningen har utförts i samarbete med befattningshavare inom riksdagshuset, som är väl förtrogna med byggnaden. För ventilationsfrågorna har vidare samarbete ägt rum med ing. Berg, K. G. Eklunds Ing.byrå som planerat den nyligen ändrade ventilationen i andra kammarens plenisal. Studierna av avskilda skrivplatser i större rum och inredning i smårum har utförts av ark. H. Axelson. Betr. smårummen har samråd under hand ägt rum med yrkesinspektionen i Stockholm. Kostnadsuppskattningen har utförts av ing. R. Larsson.

Utredningen har baserats på tillgängligt ritningsmaterial. Endast i begränsad omfattning har avvikelser från ritningarna kunnat iakttagas och hänsyn till sådana har då tagits.

STYRELSEN FÖR
RIKSDAGSBIBLIOTEKET
STOCKHOLM*Till**Bankoutskottet*

Härmed får styrelsen för *riksdagsbiblioteket* avgiva den 15 mars 1966 begärt utlåtande över fullmäktiges i riksgäldskontoret skrivelse med kompletterande utredning angående eventuell utflyttning av riksdagsbiblioteket (med undantag av upplysningstjänsten) och den 31 mars 1966 begärt utlåtande över motionen I: 659 angående samma fråga.

Fullmäktiges förslag 1965 om riksdagsbibliotekets utflyttning från riksdagshuset till Vinstocken avstyrktes av styrelsen, som framförde andra alternativ såsom värda att prövas och framhöll behovet av ytterligare utredning. Efter yttrande av bankoutskottet beslöt riksdagen dels att den del av biblioteket, som upplysningstjänsten utgör, skulle kvarbliva i riksdagshuset, och dels att frågan om bibliotekets förflyttning skulle närmare utredas.

Utredningsuppdraget innefattade tre huvudpunkter. Man efterlyste en redovisning av kostnaderna och en bedömning av en utflyttnings inverkan på bibliotekets arbete och funktion. Slutligen hänvisade utskottet till frågan om lämpligheten att placera biblioteket i riksbankshuset.

Fullmäktiges nu framlagda utredning vitsordar enligt styrelsens mening, att det varit välbetänkt att icke grunda ett riksdagens ställningstagande på fullmäktiges förslag från 1965. Det nya förslaget innehåller förutom ett beaktande av nämnda utredningsuppdrag bl.a. ett mera omfattande material för bedömandet av lokalerna i Vinstocken och ett i allt väsentligt omarbetat förslag rörande utnyttjandet av bibliotekets nuvarande lokaler. Där emot saknas någon som helst uppgift om grundförhållandena.

Styrelsen vill i det följande belysa det nu föreliggande förslaget med hänsyn till lämpligheten av Vinstockens lokaler, kostnadsfrågan, bibliotekets allmänna funktioner, riksbanksalternativet och slutligen dispositionen av bibliotekets nuvarande lokaler.

Vid en inplanering av ett stort bibliotek med många och särpräglade funktioner i en gammal banklokal är det givet, att olika önskemål helt eller delvis ej kan tillgodoses. Det synes styrelsen i hög grad angeläget att söka angiva eventuella för- och nackdelar med de föreslagna lokalerna i jämförelse med de nuvarande. De måste bedömas med hänsyn till personalåtgång och får konsekvenser för kostnadsberäkningen liksom för bibliotekets funktion i allmänhet.

Som av utredningen framgår representerar bottenvåningen i Vinstocken en jämförelsevis stor golvyta. Stora utrymmen är i sig självt i princip en fördel men också kostnadskrävande med hänsyn till krav på inredning. Men våningens vidsträcktethet föranleder också en hittills icke nödvändig splitt-

ring av personal. Det som särskilt förefaller betänkligt är att arbetsledningen icke minst för vaktmästarna reser avsevärt större krav gentemot nuläget. Att detta i förening med de större avstånden inom bottenvåningen motiverar personalökning i jämförelse med förslaget finner styrelsen uppenbart.

Bibliotekets intag och uttag av sina betydande godsmängder från post, bokbinderi och bokhandlare representerar i Vinstocken svårigheter, som icke föreligger i riksdagshuset. Här kan transporterna ske genom hissar och i övrigt horisontellt. De kostnadskrävande transportanordningar och den budcentral som föreslagits i Vinstocken kan enligt styrelsens mening icke undanskymma det faktum, att man på denna punkt måste räkna med en betydande standardförsämring till allvarligt men för bibliotekets funktion. Intag i Jakobsgatans nivå, vilket föreslagits som enda möjliga alternativ, synes styrelsen i hög grad olämpligt, då härvid ett inträngande av avgaser från den täta trafiken är ofrånkomligt. Den förhoppning, som uttalas i utredningen, att postverket skulle åtaga sig att leverera och hämta all post, synes styrelsen helt orealistisk med hänsyn till erfarenheterna i riksdagshuset och de uppenbara svårigheterna för postverket att i olika sammanhang öka sin service gentemot allmänheten. Nu nämnda förhållanden synes styrelsen ävenledes kräva personalökning.

En obestridlig standardsänkning vid en flyttning av biblioteket till Vinstocken ligger i den därigenom aktualiserade bevakningsfrågan. Detta problems tillfredsställande lösning i de nya lokalerna ter sig för styrelsen som synnerligen besvärlig. I de nuvarande lokalerna sker in- och utpassering inför vaktrummet och låneexpeditionens personal. Vaktrummet personal har allmänhetens kapprum inom synhåll och läsesalarna är lätt kontrollerbara från låneexpeditionen och ligger till väsentlig del inom synhåll för dess personal. I Vinstocken är allmänhetens kapprum beläget en trappa ned, och läsesalarnas placering gör, att även dessa saknar direkt kontroll. Utredningen uttalar sig för möjligheten av en arbetsplats i en av läsesalarna. Styrelsen vill för sin del vitsorda behovet av läsesalsvakter men måste samtidigt erinra om att yrkesinspektören i första distriktet motsatt sig permanenta arbetsplatser i dessa lokaler. Belägenheten vid Gustav Adolfs torg måste enligt styrelsens mening påkalla kontroll av portföljer o. dyl. i likhet med vad fallet är vid andra bibliotek i Stockholm med jämförbar belägenhet. Dessa svårigheter torde delvis kunna bemästras genom televisionsanordningar men måste dock enligt styrelsen också kräva personalförstärkning.

Styrelsen övergår nu till att granska ett antal detaljer i de avsnitt, som gäller lokalerna i Vinstocken. Det är givetvis många faktorer, som skulle kunna vara av behovet att närmare beysas, men styrelsens möjligheter härvidlag är helt naturligt av tidsskäl begränsade. Bl.a. skulle styrelsen helst ha velat ha möjligheten att rådfråga utomstående byggnadsexpertis, då styrelsen i åtskilliga fall måste förklara sig känna tveksamhet inför lämnade uppgifter, påståenden och konstruktioner.

I utredningen meddelas att byggnadsstyrelsen förklarat, att ventilationsfrågan kommer »att lösas på ett tillfredsställande sätt». Styrelsen noterar detta men kan härvidlag knappast hysa någon större tillförsikt, då den sammanställer detta med ovan anförda uttalande av yrkesinspektören mot anordnandet av permanenta arbetsplatser i läsesalarna.

Utredningen betonar i skilda sammanhang, att antalet löpmeter i hyllor i

Vinstocken blir större än de nuvarande i riksdagshuset. Detta sammanhänger huvudsakligen ej med att magasinlokalerna blir större utan med att man planerat, att ungefär en hyllmil skall konstrueras som compactus. Styrelsen, som ej kan undertrycka farhågor för att en så stor del av samlingarna skall förvaras i ett hyllsystem, som hittills närmast använts för mera lågfrekvent material, vill i detta sammanhang erinra om att de nuvarande hyllmagasinen i riksdagshuset erbjuder ett enligt styrelsen godtagbart utrymme för accession, vartill kommer planlagd utbyggnad av statens biblioteksdepå i Bålsta. Styrelsen vill också erinra om den tillkallade bibliotekstekniska expertens omdöme: »Något avsevärt utrymme för bibliotekets tillväxt på längre sikt eller om biblioteket till äventyrs permanent stannar i Vinstocken kan man dock knappast räkna med under nu angivna förutsättningar.» Det egentliga hylltillskottet i jämförelse med bibliotekets nuvarande magasin utgör ett antal hyllor, inplacerade i bankhallens högra del. Styrelsen finner dock en hyllinredning i denna del tämligen diskutabel. I varje fall torde den enligt styrelsens mening böra utglesas med hänsyn till bankhallens arkitektur, då en mera kompakt hyllinredning torde bli föga tilltalande. Dess utnyttjande måste föregås av en omfattande omplacering och omsignering av böcker och katalogkort vilket måste kräva en extra insats av kvalificerad arbetskraft under lång tid. I utredningen framhålles vidare att de breda korridorerna i Vinstocken kan utnyttjas för erhållande av en hyllreserv. Styrelsen konstaterar, att de nämnda korridorerna är av olika bredd, nämligen 1,50, 2,20 och 2,50 m., varför endast de bredare kan användas, och att det synes styrelsen nödvändigt att reservera dessa utrymmen för erforderliga sorteringsdiskar.

Beträffande bibliotekets nuvarande hyllinredning gör utredningen en del uttalanden, som styrelsen måste rubricera som felaktiga, vilseledande och inbördes ej överensstämmande. Bibliotekets hyllinredning betecknas som »hårt nedsliten och till stor del icke ändamålsenlig» och det förklaras »nödvändigt att inom några år förnya» densamma »oberoende av hur frågan om bibliotekets lokaler löses. Viss fortfarande användbar inredning, som ej lämpar sig för flyttning till kv. Vinstocken, kan tills vidare användas i rummen för de nya ändamål dessa kommer att få.» I annat sammanhang användes beteckningen »hårt nedsliten och föga ändamålsenlig», varför man funnit en nyansskaffning i samband med en flyttning »rationell och försvarlig. Den skulle alltså innebära inte endast en standardhöjning utan även i stor utsträckning få betraktas som en oavsett flyttningen angelägen återanskaffning. En del av den gamla inredningen torde kunna utnyttjas för lagerändamål eller eventuellt försäljas.»

Styrelsen vill härvid framhålla, att riksdagsbibliotekets milslånga hyllbestånd icke tarvar någon ersättning under överskådlig tid. Påståendet om ersättningsbehovet är klart felaktigt och får enligt styrelsens mening ej tagas till intäkt som motivering för någon som helst hyllkostnad i Vinstocken, vilken helt avhänger av den föreslagna utflyttningen. Att nuvarande hyllinredning ej lämpar sig för en helt främmande lokal är ett annat förhållande. Styrelsen måste beteckna redovisningen av det nuvarande hyllbeståndet som helt vilseledande då det betecknas som dels nedslitet och oändamålsenligt, dels användbart på sin nuvarande plats och dels lämpat för försäljning. Styrelsen vill slutligen i detta sammanhang påpeka, att någon kostnadsberäkning saknas för lagerhyllor i Vinstocken, men att härför lämpliga hyllor möjligen kan uttagas ur det nuvarande hyllbestån-

det. Den här redovisade framställningen är, som torde framgått, grovt vilseledande, och avsikten måste sägas bli uppenbar, då man anger kostnaderna för ny hyllinredning, nämligen 350 000 kronor, vartill knytes den i detta sammanhang ovidkommande uppgiften, att denna hyllinredning innefattar en betydande reserv för accessionen, vilket bör sammanställas med det ovan avgivna uttalandet av den anlitade bibliotekstekniska experten.

Styrelsen vill slutligen beträffande olika detaljer endast fästa uppmärksamheten på vad som anföres beträffande ljusförhållanden och bokmaterialets vård och tillsyn. Det meddelas, att »dagsljusförhållandena är i några av tjänsterummen i kv. Vinstocken ej så goda som de i riksdagshuset». Det förhållande att man i större delen av bottenvåningen helt kommer att få lita till artificiell belysning synes styrelsen ha kunnat vara mera värt att omnämna. Det förklaras kategoriskt att vård och tillsyn av boksamlingarna underlättas i Vinstocken genom att de är placerade i två i stället för i sex våningsplan. Däremot nämnes ej att den mest höfrefrekventa delen av boksamlingarna i riksdagshuset kunnat placeras i samma plan som tjänsterummen, och ej heller, att låneexpeditionens direkta kontroll av läsesalarna helt saknar motsvarighet i Vinstocken.

Beträffande tidpunkten för den planerade utflyttningen kan styrelsen ej undertrycka en viss oro för de lämnade uppgifternas hållbarhet. Enligt överbibliotekarien meddelades vid det första sammanträdet med byggnadsstyrelsens representanter i september 1965, att man räknade med ett ställningstagande av riksdagen redan följande månad, då man planerade en inflyttning i Vinstocken vid årsskiftet 1966/67. Då bankoutskottet fann förutsättningarna för en utflyttning icke tillräckligt utredda i fullmäktiges förslag, beslöt riksdagen, att föreliggande utredning skulle göras, »vilken bör verkställas så skyndsamt att riksdagen kan fatta erforderliga beslut på ett mycket tidigt stadium av nästa års vårsession» (utlåtande 1965: 62 sid. 13 f.). I utredningen meddelas att byggnadsstyrelsen uppgivit, att biblioteksalarna kommer att vara färdigställda under december månad innevarande år. Härvid göres nu den reservationen att detta gäller »med undantag av det lokalutrymme mot Jakobsgatan som avsetts för de båda läsesalarna, vilka blir färdiga att tas i bruk den 1 mars 1967». Som förutsättningar anges dels, att byggnadsstyrelsen får disponera erforderlig arbetskraft, vilket förhållande givetvis helt undandraget sig biblioteksstyrelsens bedömning, och dels att riksdagen fattar sitt beslut senast under april/maj månad innevarande år. Beträffande bankvalvet planerar Skandinaviska banken enligt inhämtad uppgift, att evakueringen av bankfackens innehåll skall ske i oktober och att återstoden av tiden till december, då dispositionsrätten övergår till den nye ägaren, beräknas åtgå till lokalens röjning. Eftersom någon tid måste anslås till lokalens färdigställande, och då installationen av compactus beräknas taga minst tre månader, måste inflyttning vid årsskiftet 1966/67 betraktas som utesluten. Utredningen förutsätter att en noggrann planering av flyttningen sker av biblioteket, vartill kommer det betydande planerings- och beställningsarbete, som biblioteket måste utföra för de nya lokalernas utrustning. Styrelsen, som konstaterar det betydande övertidsarbetet och svårigheterna att uttaga tillkommande semestrar, vill för sin del påyrka, att de nya lokalerna skall vara helt färdigställda, innan eventuell flyttning sker, och att styrelsen i sammanhanget får disponera erforderliga personella resurser.

Beträffande de gjorda kostnadsberäkningarna vill styrelsen betona utredningens framhållande av svårigheterna att mera exakt angiva de verkliga

kostnaderna. Styrelsen vill för sin del framhålla nödvändigheten av att efter en eventuell flyttning bok- och bindningsanslaget temporärt göres till ett förslagsanslag.

Styrelsen konstaterar, att några kostnader för anskaffning av maskinutrustning icke beräknats. Det är dock för styrelsen uppenbart, att en utflyttning till Vinstocken måste medföra en intensifierad kopieringsverksamhet liksom att upplysningstjänstens behov av kopiering måste föranleda maskinanskaffning. Vinstocken måste enligt styrelsens mening förses med en xerox-anläggning, varjämte upplysningstjänsten torde få anses behöva två kopieringsapparater. Man har att göra med en direkt av flyttningen föranledd kostnad på i runt tal 10 000 kronor, med en tillhörande årskostnad på ungefär samma belopp. Styrelsen håller det vidare för sannolikt, att långlänen till riksdagshuset kommer att öka i omfattning, varför behovet av möjlighet att tillgodose andra intressenter genom mikrofilm torde medföra krav på anskaffning av mikrofilmanläggning, som styrelsen beräknar till mellan 10 000 och 30 000 kronor.

För det referensbibliotek, som utredningen anser nödvändigt, har ingen kostnad för erforderlig personalinsats vid dess anskaffning beräknats liksom ej heller för katalogisering.

Något som synes styrelsen långt mer betänkligt är utredningens redovisning av själva behovet av ett referensbibliotek. I fullmäktiges förslag till riksdagen 1965 förutsågs över huvud taget ej ett referensbibliotek för riksdagens behov. Enligt styrelsens bestämda uppfattning måste riksdagen förses med ett jämförelsevis rikhaltigt referensbibliotek vid en utflyttning av huvudbiblioteket till Vinstocken. Detta referensbiblioteks böcker och tidskrifter skall givetvis alltid finnas tillgängliga på sin plats och icke borttagas annat än i undantagsfall och efter föregående anmälan och godkännande i likhet med vad fallet är med det nuvarande läsesalsbeståndet. Referensbibliotekets bestånd skall givetvis vara tillgängligt inte blott för riksdagens ledamöter utan även för riksdagens personal i övrigt. Men i likhet med vad fallet är för närvarande kräves för upplysningstjänsten liksom för utskotten m.fl. betryggande bestånd av handbibliotek för det löpande arbetet. I nuläget anskaffas t. ex. av en ordinär svensk lagkommentar exemplar för bibliotekets uflåning, läsesal, handbibliotek, upplysningstjänst, utskotten o.s.v. Vid en flyttning till Vinstocken tillkommer exemplaret för därvarande referensbibliotek. Styrelsen anser det självfallet, att riksdagshusets bok- och arkivsamlingar liksom hittills skall omhänderhas av bibliotekets härför utbildade personal, varvid givetvis alla önskemål från riksdagens och dess befattningshavares sida i första hand är att beakta inom ramen av riksdagen medgivna resurser. För det nya referensbiblioteket och tillhörande låneexpedition måste enligt styrelsens mening beräknas en förste bibliotekariebefattning jämte en assistent som biträde och tillfällig ersättare samt en vaktmästare.

Utredningen beräknar i samband med flyttningen en förstärkning av en högre befattning och en vaktmästartjänst under några månader. Styrelsen måste som sin uppfattning framhålla, att ersättningsarbetskraft, som saknar erforderlig rutin, har ett ringa värde i den mån som den över huvud taget står att få. Styrelsen befarar, att det i praktiken torde bli nödvändigt med avstående av semestrar och uttagande av okompenserbar övertid.

Utredningen har endast velat medge en personalförstärkning med en vaktmästare i de nya lokalerna vid en överflyttning. Den tillkallade bibliotekstekniska experten har däremot gjort följande uttalande, som alltså under-

känts: »En överflyttning till Vinstocken kommer dock på grund av flera skäl att redan från början kräva flera befattningshavare, främst expeditionsvakter. Detaljer torde komma att framläggas av chefen för biblioteket.» Av utredningen framgår att överbibliotekarien ansett tre nya vaktmästare vara ett minimum. Som ovan anförts delar styrelsen denna uppfattning men förmenar, att den ökade budskickningen motiverar sammanlagt fyra nya befattningar. Det synes styrelsen också uppenbart, att länexpeditionen i de nya lokalerna med hänsyn till deras arbetskrävande struktur kräver ytterligare en kvalificerad befattningshavare.

Det grundläggande redskapet för utnyttjandet av ett biblioteks samlingar är givetvis dess kataloger. Bibliotekets stora kortkatalog, som täcker accessionen efter 1945, finnes endast i ett exemplar, frånsett en påbörjad realkatalog för läsesalen, som täcker accessionen från och med 1961. För accessionen efter 1965 avses en kopiering av katalogkort i sådan utsträckning, att för framtiden erforderliga katalogdubblingar skall kunna effektueras. Det måste betraktas som en högst betydande brist, att riksdagsbibliotekets katalog ej skulle vara tillgänglig i riksdagshuset, men utredningen har av kostnadsskäl förklarat, att dess kopiering ej kan övervägas. Styrelsen vill för sin del framhålla, att denna olägenhet framför allt drabbar upplysningstjänsten, vars befattningshavare vid en överflyttning till Vinstocken får finna sig i att i stor utsträckning besöka Vinstocken, då katalogen skall konsulteras. Det synes styrelsen vara väl värt att överväga frågan närmare. En tryckning av katalogen i enlighet med tidigare förfarande torde bli mest dyrbart och ställa krav på personal, som i varje fall för närvarande är svårt att tillfredsställa. En fotografering av katalogen är givetvis kostnadskrävande men också en mikrofilmning kan övervägas.

Beträffande bibliotekets allmänna funktion är det uppenbart, att dess användning av riksdagens ledamöter kommer att försvåras vid en överflyttning. Särskilt måste detta bli kännbart för upplysningstjänstens arbete, som nu har förmånen av en omedelbar tillgång till bibliotekets samlingar och kataloger samt dagligen inkommande trycksaker av alla slag, däribland hela det svenska officiella trycket. Dessa olägenheter kan givetvis i viss utsträckning förminskas genom anskaffning av ytterligare exemplar och genom kommunikationer med Vinstocken, men att en förflyttning av riksdagsbiblioteket måste draga med sig en kraftig och i sin art föga ändamålsenlig ökning av upplysningstjänstens arbete står utom allt tvivel. Styrelsen förutsätter också ett ökande krav på ytterligare litteratur till riksdagens utskott vid bibliotekets förflyttning. Bibliotekets placering gentemot den del av den centrala förvaltningen och domstolsväsendet, som har sin kärna i staden mellan broarna kommer också att försämrast. Gentemot allmänheten blir biblioteket lättare tillgängligt.

I sitt utlåtande 1965: 62 framhöll bankoutskottet, att vid den slutliga bedömningen av här föreliggande fråga hänsyn borde tagas till lämpligheten att förlägga riksdagsbiblioteket till riksbankshuset (sid. 14). I likhet med Vinstocken inrymmer riksbankshuset en stor bankhall, vars utnyttjande vid ett övertagande av byggnaden erbjuder ett problem. Frågan berördes i utskottets utlåtande 1963: 29, varvid fullmäktige erhöi i uppdrag att tillhandahålla arbetsrum åt riksdagens ledamöter vid den planerade utflyttningen av riksdagens revisorer och Nordiska rådet (sid. 3 f.). I den utredning, som härvid överlämnades av fullmäktige, framhölls beträffande bankhallen, att den »torde bäst kunna nyttjas för biblioteket . . . En placering av biblioteket i hallen medför påtagliga fördelar genom bl.a. mycket god till-

gänglighet direkt utifrån genom entrén på Riksgatan» (sid. 21). Enligt föreliggande utredning var dessa överväganden »icke resultatet av en detaljplanering». Härtill vill styrelsen föga den anmärkningen, att den detaljplanering, som Vinstocken blivit föremål för, i olika avseenden visat, att en del av denna fastighets olägenheter kan undanröjas med olika kostnadskrävande arrangemang, och att det synes påtagligt, att riksbanksalternativet för bibliotekets del i alla avseenden är överlägset alternativet Vinstocken, fränsett att det sistnämnda kan uppvisa ett något större samlat valvsutrymme.

Utredningen har slutligen framlagt olika förslag rörande utnyttjandet av bibliotekets lokaler efter en överflyttning. Styrelsen, som vid utarbetandet av föreliggande remissutlåtande ej förfogar över någon byggnadsteknisk sakkunskap, vill då först erinra om att fullmäktiges förslag 1965 innebar, att bokmagasinen skulle utnyttjas som förrådsrum, vilket nu alltså åtminstone delvis övergivits. Inredandet av arbetsrum i dessa lokaler synes styrelsen föga tilltalande med hänsyn till den låga takhöjden och frånvaro av dagsljusbelysning samt de ventilationssvårigheter, som här alltid förelegat. Även om dessa olägenheter delvis kan avhjälpas, torde avstånden till plenisalarna komma att innebära ett ringa utnyttjande av dessa lokaler. Det synes styrelsen uppenbart att man vid detta förslag knappast haft i tankarna en synpunkt, som fullmäktige »funnit vara av särskilt intresse: dels betonas betydelsen av att riksdagsledamöterna erhåller arbetsrum i tillräckligt antal med helst omedelbar anslutning till riksdagshuset och dels framhålls önskvärdheten av att man vid tillgodoseende av detta syfte ej inkräktar på utrymmen, som mera ekonomiskt kan utnyttjas för andra ändamål. Dessa synpunkter har fullmäktige särskilt beaktat i samband med föreliggande utredning.» Fullmäktige har för sin del funnit sig böra tillstyrka, att magasinstrymmena delvis planeras som arbetsrum, vilket ansetts godtagbart även gentemot de kostnader, som är förknippade med en överflyttning av biblioteket till Vinstocken och en senare till riksbankshuset. Styrelsen kan ej dela denna fullmäktiges uppfattning och anser därutöver, att frågan jämväl bör prövas i dess samband med de ombyggnadsarbeten, som en kammarreform måste föranleda.

Styrelsen finner det i hög grad anmärkningsvärt, att den av styrelsen föreslagna till synes enkla entresoleringen av handbiblioteket »bör upptagas först i samband med en kommande lokalplanering, sedan riksdagens organisationsform beslutats», medan något motsvarande beroende beträffande bokmagasinens ombyggnad ej göres gällande.

Med hänvisning till det nu anförda avstyrker styrelsen fullmäktiges förslag och tillstyrker motionen I: 659, som föreslår, att riksdagen måtte besluta, att någon flyttning av riksdagsbiblioteket till kv. Vinstocken icke måtte komma till stånd.

Stockholm den 20 april 1966

Å styrelsens för riksdagsbibliotekets vägnar:
S. G. W. Wahlund

Till

Riksdagens Bankoutskott

Riksdagsbibliotekets personalförening får härmed överlämna bifogade yttrande över frågan om bibliotekets eventuella utflyttning ur riksdagshuset.

Samtidigt få vi anmäla, att enighet ej uppnåtts i fråga om den i riksdagshuset stationerade biblioteksutbildade tjänstemannens organisatoriska tillhörighet ([s. 44 rad 15 nedifrån t. o. m. s. 45 rad 6]). Den meningen inom personalen har också gjort sig gällande, att ärendet borde bli föremål för fortsatt övervägande, eventuellt i samband med riksdagens organisationsutrednings väntade förslag.

Som bilagor till vårt yttrande får vi samtidigt överlämna dels ett utlåtande av yrkesinspektören rörande viss del av den för biblioteket ifrågasatta lokalen i kv. Vinstocken, dels kopia av protokoll över sammanträde med personalföreningen i ärendet.

Stockholm den 20 april 1966

Torsten Dahl

Till

Bankoutskottet

Med anledning av bankoutskottets skrivelser den 15 och 31 mars 1966, genom vilka riksdagsbibliotekets personalförening beretts tillfälle att avge yttrande dels över riksgäldsfullmäktiges skrivelse med kompletterande utredning angående utflyttning av riksdagsbiblioteket (med undantag av uppsyningsstjänsten) till kvarteret Vinstocken, dels över motionen I: 659 till årets riksdag rörande samma fråga, får föreningen härmed anföra följande.

För att tillgodose det för dagen mest brännande lokalbehovet, nämligen arbetsrum för riksdagsledamöterna, har riksgäldsfullmäktige ingivit en framställning till 1965 års riksdag med förslag om utflyttning ur riksdagshuset av »för riksdagsarbetets behöriga gång» ej oundgängligen nödvändiga funktioner. Det hade ej tidigare officiellt ifrågasatts att i detta sammanhang ånyo diskutera bibliotekets flyttning, men en möjlighet därtill uppkom synbarligen genom statens förvärv av kv. Vinstocken. Bankhallar och bankvalv är i allmänhet svårdisponerade för ordinärt kontorsarbete, men ett bibliotek som har öppna utrymmen för låneexpedition och läsesalar samt bokmagasin i ett undre plan låter sig möjligen inplaneras. Enligt fullmäktige skulle bankhallen jämte angränsande lokaler kunna erbjuda riksdagsbiblioteket t.o.m. förstklassiga bibliotekslokaler samt innebära en god lösning av bibliotekets lokalproblem för i vart fall en tioårsperiod.

Vid sin behandling av fullmäktiges framställning har bankoutskottet bl.a. funnit särskild anledning beröra, vilka konsekvenser en utflyttning skulle få för den egentliga biblioteksverksamheten. Utskottet har därvid ansett som uppenbart, att såväl de praktiska problemen som ombyggnadskostnaderna i kv. Vinstocken skulle bli betydande. Utskottet har även till sist konstaterat, att riksbanksalternativet torde böra beaktas vid det slutliga ställningstagandet rörande bibliotekets utflyttning.

Till svar härå har fullmäktige uttalat som sin mening, att fördelarna av utflyttningen blir väsentliga, framför allt emedan de nya lokalerna kommer att bli rymligare och mer ändamålsenliga. Eventuella olägenheter för riksdagsledamöterna att ej ha tillgång till biblioteket i riksdagshuset ansågs till stor del kunna undanröjas genom budskickning, telexförbindelse m.m.

Personalföreningen noterar med uppskattning den stora beredvillighet som från fullmäktiges sida visats i fråga om att underlätta bibliotekets installation i kv. Vinstocken. Nyinredda lokaler, modern biblioteksinredning med tätpackningssystem och plats för teknisk apparatur är obestriddligen eftertraktade mål för varje bibliotek. Materiellt förefaller biblioteket således komma att vinna på en utflyttning.

Det är dock ej möjligt att bortse från, att de nya lokalerna blir betydligt mer personalkrävande än de nuvarande. Eftersom biblioteket blir tillgängligt utifrån gatan, kommer en starkt ökad vakthållning att bli behövlig, ej

minst för det stora referensbiblioteket i bankhallen och läsesalarna. Enär en del utrymmen underkänts av yrkesinspektionen såsom varande olämpliga för fasta arbetsplatser, har det tilltänkta antalet tjänsterum decimerats och användningsmöjligheterna av andra arbetslokaler reducerats. De blir därigenom ej heller fler än de nuvarande. Vad behovet av en ny biblioteksinredning angår, kan personalföreningen ej instämma i den anlitate inrednings-expertens bedömning av den nuvarande inredningen i riksdagshuset såsom »hårt nedsliten» och »till stor del icke ändamålsenlig». Den är visserligen ålderdomlig i vissa stycken men likväl fullt användbar och rimligt sett är det ingalunda nödvändigt att förnya den »inom några år».

Följderna för den egentliga biblioteksverksamheten av en utflyttning till det i jämförelse med riksbankshuset avsidets belägna kv. Vinstocken bör ses dels ur riksdagens synvinkel, varmed givetvis åsyftas ledamöter, serviceorgan och utskott, dels ur riksdagsbibliotekets. Innan personalföreningen redovisar sin åsikt härom, vill den göra följande inlägg.

Det har emellanåt gjorts gällande, att riksdagen ej skulle ha behov av ett så omfattande bibliotek som riksdagsbiblioteket. Som ett av skälen har anförts, att det huvudsakligen skulle stå i förvaltningen och forskningens tjänst och ej i riksdagens.

Personalföreningen anser sig ej behöva lägga ned möda på att gendriva dessa påståenden. En stor avnämning utöver riksdagen, vilken senare alltid prioriteras, måste nämligen anses vara enbart av godo. En ökad användning av boksamlingarna kräver en större latitud i förvärvspolitik, vilket i sin tur ger större beredskap. Förvaltningens personal rekryteras för övrigt till stor del inom samma krets som den ur vilken riksdagen hämtar sin personal till utskott m.m.

Sveriges riksdag har förmånen att till sitt förfogande ha ett betydande samhällsvetenskapligt specialbibliotek. Som parlamentsbibliotek är det ett av de största i den västliga kulturvärlden. Det rymmer alla väsentliga källpublikationer och litteratur av intresse för riksdagsarbetet. Utöver svensk rätts- och statsvetenskap, aktuell politik och kulturdebatt, utländskt parlamentstryck, författnings- och prejudikatsamlingar må dock särskilt nämnas, att till biblioteket levereras allt svenskt officiellt tryck samt den viktigaste delen av motsvarande publikationer i de nordiska länderna. Det är vidare det enda bibliotek i Sverige som med endast ett par undantag fullständigt ordnar och katalogiserar tryckta och stencilerade skrifter utgivna av ett 30-tal internationella organisationer. Till dessa hör exempelvis United Nations med dotterorganisationerna Unesco, FAO, ILO, IMF, GATT, IAEA, ICAO, IDA, IFC, IMCO, ITU, UPU, WHO, WMO, därjämte Europarådet, OECD, EEC-kommissionen och Europa-parlamentet, EFTA, internationella domstolar m.fl. andra. Bibliotekets personal är givetvis kompetent att orientera de lånesökande i nu nämnda svårtillgängliga tryckmassa.

Personalföreningen kan ej se optimistiskt på möjligheterna att »till stor del» kompensera i synnerhet riksdagsledamöterna för förlusten av den service som nu kan ges genom bibliotekets belägenhet i riksdagshuset. Det ligger i sakens natur, att ett bibliotek inom räckhåll under plena mellan voteringar eller under korta uppehåll mellan utskottssammanträden ofta anlitas. Besöksfrekvensen är svår att mäta, då den långtifrån alltid kan styrkas genom anteckningar i besöksloggare eller lån mot kvitto. Den är dock ovedersägligen mycket större än vad utlåningsstatistiken utvisar.

Även om en kommunikationsväg från biblioteket i riktning mot riksdags-

huset kan anordnas genom budskickning, blir tillfällena för ledamöterna att själva röra sig från riksdagshuset i riktning mot biblioteket säkerligen begränsade, om ej annat på grund av tidsnöden. För varje riksdagsledamot som önskar göra personliga besök i biblioteket för rådfrågning eller för att träffa eget urval av litteratur, måste bibliotekets utflyttning kännas som ett svårt avbräck. Personalföreningen hänvisar i detta sammanhang till motionen I: 659 till årets riksdag.

Föreståndaren för upplysningstjänsten har i annat sammanhang (Bankoutskottet 1965: 48, [Bil.:] Styrelsen för riksdagsbiblioteket ang. riksdagens upplysningstjänst, s. 40—41) vitsordat det stora värdet av »att ha haft bekväm tillgång till landets största samhällsvetenskapliga specialbibliotek». Särskilt har understrukits den tids- och arbetsbesparing som dess tjänstemän gjort genom att fritt kunna röra sig i bok- och tidskriftsmagasinen.

Med fog synes kunna göras gällande, att de negativa verkningarna av bibliotekets utflyttning särskilt drabbar ej blott riksdagsledamöterna utan jämväl upplysningstjänsten.

Beträffande bibliotekets verksamhet i kv. Vinstocken må i fråga om den utåtriktade, d.v.s. utlåningen och servicen i läsesalarna, visserligen kunna sägas att en ökning av bibliotekets omsättning är att vänta, framför allt på grund av en större tillströmning från statsförvaltningens sida. Även om detta i och för sig är ett eftersträfvansvärt mål, torde den mest angelägna uppgiften för biblioteket dock allttjämt vara att fungera som ett riksdagens bibliotek. För att åvägabringa detta har föreslagits budskickning, för vilken en vaktmästartjänst medgivits, och utbyggda teleföbindelser jämte låneexpeditionsfilial i riksdagshuset.

Det kan ifrågasättas om en budskickning överhuvudtaget kan bli hundra procentigt effektiv utan en stor personaluppsättning. Teletrafiken är ett krent substitut för personliga sammanträffanden. Den ofrånkomliga tidsutdräkten kommer också att bli ett allestädes närvarande bekymmer.

Personalföreningen befarar på goda grunder att det i ovannämnda hänseende blir långt ifrån möjligt att eliminera de olägenheter som förorsakas av bibliotekets utflyttning. Jämfört med den smidighet med viken biblioteket för närvarande kan stå riksdagen till tjänst, kan man ej finna annat än att det kommer att uppstå svårigheter för biblioteket att tillfredsställande ordna kommunikationerna med riksdagen.

Vad angår den inre verksamheten i biblioteket blir den i flera avseenden lidande på en flyttning till kv. Vinstocken. Det har ovan redan påtalats att vissa tjänstelokaler har nedsatt värde som arbetsmiljö. Personalen i låneexpedition, läsesalar och flertalet tjänsterum måste lita till artificiell belysning året om. I all synnerhet missgynnas vaktmästarkåren. Den skall svara för jourtjänst i källarvåning, in- och utlastning av post i den av postbilarnas avgaser luftskämada s.k. budcentralen, kopieringsarbete m.m. dylikt i trånga reservutrymmen samt svara för den stressbetonade och ryckiga budgången till och från riksdagshuset. Härigenom kommer arbetsstyrkan även att splittras, vilket ger sämre möjligheter till lagarbete. För personalen i dess helhet saknas lämpliga och tillräckliga pausutrymmen.

Enligt personalens samstämmiga mening synes arbetsförhållandena i de i kv. Vinstocken inredda bibliotekslokalerna komma att kunna menligt inverka på arbetsresultatet per capita.

Olika åtgärder efter bibliotekets utflyttning har föreslagits för att uppväga förlusten av referenslitteraturen i bibliotekets läsesalar och underlätta

expediering av lån från kv. Vinstocken. För riksdagsledamöternas och andra nyttjares inom riksdagen räkning har föreslagits inrättandet av ett särskilt referensbibliotek i kombination med en låneexpedition. Föreståndaren för upplysningstjänsten har för sin del framhållit, att upplysningstjänsten »för sitt behov» behövde tillgång till »ett relativt fylligt referensbibliotek», som skulle byggas upp under upplysningstjänstens medverkan och lämpligen ställas under dess ledning. Anskaffning av referenslitteraturen har ansetts kunna ske successivt. En biblioteksutbildad tjänsteman har ansetts böra placeras i riksdagshuset för tillsyn och vård av boksamlingarna därstädes men även för information och förmedling av kontakter med kv. Vinstocken. Olika synpunkter på denne befattningshavares organisatoriska tillhörighet till biblioteket eller upplysningstjänsten har diskuterats. Arbetsgruppen har sagt sig sakna anledning taga ställning till denna fråga men har betonat att det icke vore rationellt, att referensbiblioteket utvecklades till »ett fristående andra riksdagsbibliotek».

Bokbeståndet i ett s.k. referensbibliotek är avsett för rådfrågning eller annan tillfällig användning på platsen. Meningen är m.a.o. att böckerna skall i princip alltid finnas att tillgå. Litteraturen i ett sådant bibliotek består i regel, karaktäristiskt nog, till övervägande delen av större och dyrbarare bokverk eller serier, som ej på vanligt enkelt sätt kan inköpas för bruk i det löpande arbetet. På grund av att baslitteraturen utgör den ojämförligt största anskaffningsposten, kan en successiv uppbyggnad ske endast i begränsad omfattning.

Ett referensbibliotek av nu nämnt slag svarar således väl mot riksdagsledamöternas m.fl. nyttjares behov. Såvitt personalföreningen kan förstå, måste däremot upplysningstjänstens önskemål sträcka sig betydligt längre. För fullgörandet av sina uppdrag torde den efter bibliotekets utflyttning komma att behöva disponera egna arbetsexemplar, när, hur länge och hur ofta som må påkallas. Vid en med upplysningstjänsten gemensam användning av referensbiblioteket löper andra nyttjare eljest risken att i många fall få mindre utbyte av detta än som avsetts.

Kostnaderna för det egentliga referensbiblioteket kan ej beräknas enbart till inköpspriset. Ordlandet och katalogiseringen av materialet liksom fortlöpande tillsyn kräver en arbetsåtgång som även måste inkalkyleras. Härtill uppkommer kostnader för upplysningstjänstens arbetsbibliotek. Det må tilläggas att en ökad bokanskaffning även tvingas fram inom utskotten till följd av bibliotekets utflyttning.

Eftersom spørsmålet om den i riksdagshuset stationerade biblioteksutbildade tjänstemannens organisatoriska tillhörighet har föranlett delade meningar, vill personalföreningen uttrycka som sin uppfattning, att vederbörande torde böra vara tjänsteman i biblioteket. Det är givet att ett nära samarbete med upplysningstjänsten måste föreligga, men det var inte av den anledningen som befattningen skulle inrättas i riksdagshuset. Enär riksdagens organisationsutredning ännu ej tagit definitiv ställning till upplysningstjänstens egen status, torde det dessutom vara olämpligt att nu, inför en eventuell separation mellan biblioteket och upplysningstjänsten, ålägga den senare en ren biblioteksfunktion.

Som en av de viktigaste åtgärderna efter bibliotekets utflyttning ansågs vara att tillgodose behovet att uppehålla och förmedla hela riksdagens kontakter med biblioteket i kv. Vinstocken och vice versa. På den i riksdagshuset tjänstgörande befattningshavaren kommer följaktligen att vila åligganden som ställer krav på en grundlig och genom lång erfarenhet vunnen

förtrogenhet med riksdagsbibliotekets olika uppgifter och arbetsmetoder. Personalföreningen anser därför denna befattning så betydelsefull att den torde böra bestridas av en bibliotekarie i lägst lgr 23.

Det ligger i sakens natur att ett särskilt referensbibliotek i riksdagshuset med befattningshavare för tillsyn och vård samt biblioteksinformation kan utgöra början till ett andra riksdagsbibliotek.

En åtgärd som huvudsakligen av kostnadsskäl ej ansetts böra vidtagas för i riksdagshuset kvarvarande biblioteksverksamhet är kopiering av bibliotekets stora kortkatalog fr.o.m. 1946.

Personalföreningen konstaterar, att läneexpeditionstfilialen liksom upplysningstjänsten förutsättes kunna fungera utan detta hjälpmedel. Personalföreningen vill då uttala att den finner det synnerligen orättmätigt att begära, att den i riksdagshuset stationerade bibliotekstjänstemannen skall behöva sakna sitt viktigaste arbetsredskap för att kunna ge den effektiva service som ledamöter och andra låntagare har rätt att förvänta sig. Upplysningstjänstens tjänstemän anser även att tillgången till bibliotekets katalog underlättar deras arbete. Till saken hör att den med sina över 100 000 kort representerar en informationskälla rörande en ansenlig litteraturmassa. Det torde vara verklighetsfrämmande att underskatta biblioteks- och dokumentationsverksamhets beroende av ackumulerade och systematiserade kataloger.

De årligen utgivna nyförvärvsförteckningarna är selektiva och kan på intet sätt anses utgöra fullgod ersättning för kortkatalogen. För övrigt har de nu nått det obekväma antalet av 20 årgångar.

Då personalföreningen ej tyckt sig hittills skönja någon tveksamhet inför storleken av kostnaderna i samband med bibliotekets utflyttning för vinnande av arbetsplatser åt riksdagsledamöterna, finner personalföreningen det minst sagt beklagligt att just denna synnerligen berättigade utgiftspost avvisats.

Den av fullmäktige anlitade byggnadstekniska experten har efter gjorda undersökningar funnit möjligt att i de efter bibliotekets utflyttning ledigblivna tjänstelokalerna jämte bokmagasinen inrätta 16 kontorsrum samt ytterligare 56—67 skrivplatser och arbetsrum. Beträffande de sistnämnda har emellertid gjorts den reservationen att inemot 3/4, eller cirka 45 st., som inritats i de nuvarande bokmagasinen »icke anses godtagbara» för permanent bruk av orsaker såsom brist på dagsljus eller låg takhöjd. Eftersom det förutsättes att endast behov av »ett mera tillfälligt utnyttjande» föreligger, har de dock ansetts väl lämpade för ostört arbete eller avkoppling.

Personalföreningen anser för sin del, att endast de i biblioteksvåningen liggande lokalerna åt Riksgatan är helt acceptabla såsom arbetsrum för riksdagsledamöterna. De bakomvarande utrymmena i biblioteket utgöres av smala korridorer utan dagsljus. Uppslaget att bygga om bokmagasinen under kamrarnas plenisalar till arbetsmiljö och rekreationsort för ledamöterna förefaller föga realistiskt. Huvuddelen av dessa ligger i gatunivå eller lägre, bildar flera plan och går i olika vinklar eller större och mindre cirklar omkring de cylindrar som under kamrarnas golv avgränsar ventilationsanordningar m.m. Under alla omständigheter blir en genomgripande ombyggnad av nöden för inläggning av nya golv, neddragning av takhöjd, igensättande av trappor m.m. och öppnande av förbindelser genom husets väggar för att åstadkomma en existerande men näppeligen gin förbindelse med respektive kammarvåning.

Personalföreningen kan ej undertrycka den meningen att ledamöterna

endast undantagsvis kommer att ha möjlighet att begagna sig av i bokmagasinen inrättade rum. Innan riksdagen tager ställning till fullmäktiges förslag, anser personalföreningen det vore betryggande om ledamöterna hade tillfälle besiktiga lokalerna, emedan ritningar svårigen kan ge en fullständig bild av verkligheten.

Kostnaderna för iordningställandet av bibliotekslokalerna för de skisserade ändamålen uppges av experten vara i storleksordningen 1 mkr, exkl. lös inredning. Drygare delen därav torde falla på restaurering av bokmagasinen. Summan kunde kanske användas för inredning av flera och ändamålsenligare arbetsrum, exempelvis genom nyproduktion (jfr motionen till årets riksdag II: 76 av herr Turesson m.fl.).

I frågan rörande riksdagsbibliotekets lokalisering vill personalföreningen till en början uttala, att dess medlemmar icke minst genom egen erfarenhet har vunnit insikt om lokalbristen i riksdagshuset och svårigheterna att finna en praktiskt framkomlig väg till en både snar och tillfredsställande lösning för de som mest angelägna betraktade behoven. Personalföreningen inser även, att ett bibliotek av det nuvarande riksdagsbibliotekets storleksordning rimligen ej kan tänkas i längden böra utvecklas inom själva riksdagshuset. Under den mer än hundraåriga tillvaron i riksdagshuset har biblioteket kunnat successivt bo in sig och har med hittills godtagbart resultat kunnat anpassa en växande verksamhet efter givna förutsättningar. Utan hinder för riksdagens behov har t.o.m. de oregelbundna, mörka och svårutnyttjade utrymmena under kamrarnas plenisalar i jordvånings- eller källarplan fått en förnuftig användning som bokmagasin åt biblioteket.

Personalföreningen vill i detta sammanhang erinra om tidigare fällda principuttalanden i frågan om riksdagens lokalbehov. Såväl av riksgäldsfullmäktige som även av bankoutskottet i ett sedermera av riksdagen godkänt utlåtande (1963: 4, p. 3) har hävdats, att denna fråga ej kunde behandlas isolerat i förhållande till författningsutredningens arbete. Sålunda har påpekats, att avgörande för behovet av arbetsplatser vore i första hand antalet kammare. Inga kapitalkrävande eller i riksdagshuset djupt ingripande omdispositioner har ansetts böra vidtagas, förrän ställning tagits i författningsfrågan.

I samband med utredning ang. riksdagsledamöternas arbets- och bostadsförhållanden har den av riksgäldsfullmäktige år 1961 tillsatta kommittén i sitt den 11 juli 1963 avgivna betänkande anfört att, mot bakgrunden av vad som förevarit i frågan om riksbankens eventuella utflyttning, förfogandet över riksbankshuset skulle uppställas som ett huvudalternativ för en undersökning av möjligheterna att bereda riksdagsledamöterna ett ökat antal arbetsrum (Bankoutskottet 1963: 29, s. 19). Genom ett ianspråktagande av riksbankshuset för överflyttning dit av vissa funktioner i riksdagshuset ansågs detta mål kunna uppnås.

Om lämpligheten av att i riksbankshuset inhysa bl.a. riksdagsbiblioteket har sedermera rätt enighet inom alla instanser. Uppenbara fördelar har ansetts därigenom skola vinnas, exempelvis bibliotekets lättillgänglighet direkt utifrån genom entrén på Riksgatan. Det har i detta sammanhang även erinrats om bibliotekets uppgift att förutom riksdagens verk även betjäna kungl. maj:ts kansli och statsförvaltningen i övrigt. Det har dock understrukits, att möjligheterna att utflytta viss verksamhet ur riksdagshuset vore i hög grad beroende på i vilken utsträckning goda kommunikationer med riksbankshuset kunde ordnas (Bankoutskottet 1963: 29, s. 20).

Biblioteksledningen har med anledning av gjorda uttalanden sett sig för-

anlåten att planera bibliotekets tillväxt, såväl inom lokalerna inom riksdagshuset som i statens biblioteksdepå, för cirka tio år framåt eller till den tidpunkt i början på 1970-talet, då en flyttning till riksbankshuset skulle kunna bli aktuell. Fullmäktige har i sin nu förevarande framställning angående bibliotekets utflyttning till kv. Vinstocken ej heller uteslutit en framtida flyttning till riksbankshuset.

Personalföreningen vill i detta sammanhang inskjuta, att den är väl medveten om de påfrestningar som biblioteket kan komma att utsättas för under en ombyggnad av riksdagshuset till följd av ett riksdagens beslut om övergång till enkammersystem. Den är fullt inställd på att situationen för biblioteket skulle bli så vansklig, att även olägenheterna med förslaget om en provisorisk tillvaro i kv. Vinstocken vore att föredraga. Personalföreningen är dock varse att det icke förefaller uteslutet, att en eventuell författningsreform skulle träda i kraft först efter utgången av ytterligare en valperiod, eller tidigast 1973, då enligt nuvarande målsättning riksbankshuset skulle stå till förfogande för en evakuering av bl.a. biblioteket.

Trots att positiva aspekter kan anläggas på en överflyttning av biblioteket till kv. Vinstocken, anser dock personalföreningen, att de negativa överväger. Frågan blir till sist, huruvida vinsten av lokaler för riksdagen och dess serviceorgan står i rimlig proportion till reella och ideella kostnader; nämligen, motsvarar lokalernas antal och kvalitet utgifterna för en (ev. provisorisk) biblioteksinredning av bankhallen jämte angränsande utrymmen i kv. Vinstocken och flyttning (ev. provisorisk) av riksdagsbiblioteket, vartill bör läggas även de kostnader som kommer att bestridas med till byggnadsstyrelsens eller biblioteksstyrelsens förfogande stående medel,

för uppbyggnad av ytterligare ett referensbibliotek utöver det som redan finnes i riksdagsbiblioteket,

för den större arbeidskraftsåtgång som blir följd, såväl i riksdagshuset som i kv. Vinstocken, utan att större arbetsresultat totalt sett vinnes,

för den delvis genomgripande ombyggnaden av bibliotekslokalerna och bokmagasinen i riksdagshusets inre för iordningsställandet av cirka 75 arbetsplatser, varav 60 % ej fullvärdiga,

för riksdagsbibliotekets förlust av för stadigvarande bruk ägnade lokaler till förmån för arbetsrum för tillfälligt behov,

för de försämrade möjligheterna för riksdagen att taga riksdagsbibliotekets tjänster i anspråk,

samt för den tidsförlust som göres, innan de flesta arbetsplatser kan inrättas.

Äberopande vad ovan anförts uttalar riksdagsbibliotekets personalförening som sin mening, att övervägande skäl tala för ett uppskov enligt tidigare förslag med riksdagsbibliotekets avflyttning ur riksdagshuset till dess riksbankshuset eller i dess ställe uppförd nybyggnad står till disposition för en ny lokalisering av riksdagsbiblioteket.

/ Gunnel Bohman

YRKESINSPEKTIONEN
FÖRSTA DISTRIKTET
STOCKHOLM

Med anledning av inspektion den 24 mars 1966 av lokaler i Skandinaviska Bankens hus, som skola inredas för Riksdagsbiblioteket meddelas följande. Yrkesinspektören anser icke att lokalerna i bottenvåningen närmast Jakobs-gatan på Malmtorgsgatan samt utefter Jakobsgatan äro lämpliga som per-manenta arbetsplatser. I likhet med yrkesinspektörens skrivelse den 18 nov. 1965 till Riksdagens upplysningstjänst motsätter sig yrkesinspektören där-för lokalernas inredande som permanenta arbetsplatser.

Yrkesinspektören i första distriktet
Gösta Sylwan

Bitr. yrkesinspektör
/ Erik Frostell

RIKSDAGSBIBLIOTEKETS
PERSONALFÖRENING

Protokoll fört vid sammanträde med
Riksdagsbibliotekets personalförening
den 30 mars 1966.

Närvarande: Axelsson-Westlund, Bohman, Dahl, Eriksson, Essén, Fransson,
Fridolfsson, Hygom, Klintberg, Lindberg, Marandi, Molander, Stenström,
Strandman, Svanholm, Ulfhielm, Wahlström.

§ 1.

Förklarade ordföranden sammanträdet öppnat.

§ 2.

Hänvisade ordföranden till tidigare utdelat protokoll från personalföreningens styrelses sammanträde den 29 mars 1966, till vilket även företagsnämndens personalrepresentanter kallats, med synpunkter på en ev. flyttning av biblioteket till kvarteret Vinstocken, samt förklarade ordet fritt.

§ 3.

Beslöt personalföreningen ansluta sig till styrelsens och företagsnämndens personalrepresentanters ställningstagande att i princip motsätta sig en utflyttning av biblioteket.

§ 4.

Framförde Fridolfsson vissa ändringsförslag från T. Byström som var förhindrad närvara, angående styrelsens formulering av synpunkterna på en ev. biblioteksflyttning.

§ 5.

Diskuterades § 5 p. 2 och 8 i styrelsens protokoll efter uppläsning av riksgäldsfullmäktiges uttalanden och ställningstaganden angående behovet av ett referensbibliotek i riksdagshuset efter biblioteksutflyttning. Det framfördes bl.a. från upplysningstjänstens föreståndare, att referensbiblioteket troligen, men inte »med all säkerhet» såsom styrelsen uttryckt sig, skulle behöva bli större än vad som i riksgäldsfullmäktiges utredning förutsetts. Fridolfsson framhöll, att krav på ett stort referensbibliotek inte fick framföras så att det kunde missuppfattas som en önskan från upplysningstjänsten om ett nytt dubblerande riksdagsbibliotek. Då ett referensbibliotek skulle komma att utnyttjas ganska hårt av upplysningstjänsten, ansåg Bohman det nödvändigt med dubblering av viss litteratur, så att den skulle kunna vara ständigt tillgänglig för riksdagsledamöterna. Vidare skulle en utbyggnad av handbiblioteket få ske. Därutöver skulle troligen även utskotten komma att utöka sina boksamlingar, då de förlorade närheten till biblioteket. Samtliga dessa utökningar skulle komma att öka utrymmesbehovet
4 — Bihang till riksdagens protokoll 1966. 8 saml. Nr 47

utöver vad som antagits i utredningen. Bohman ansåg vidare, att upplysningstjänstens arbete har den karaktären att referensbibliotekets baslitteratur måste anskaffas från början vid ett tillfälle, och inte successivt som föreslagits i utredningen.

§ 6.

Diskuterades § 5 p. 3 i styrelsens protokoll. Ordföranden trodde inte, att en kopiering av kortkatalogen skulle behöva bli så dyr som riksgäldsfullmäktige föreställt sig. Från föreståndaren för upplysningstjänsten framfördes, att upplysningstjänsten skulle kunna klara sig med endast en del av katalogen kopierad, i övrigt skulle nyförvärvförteckningar och accessionskataloger vara tillräckligt. Bohman påpekade, att möjligen läsesalskatalogen, som f.ö. endast är en realkatalog, skulle lämpa sig för kopiering. En biblioteksexpedition i riksdagshuset skulle dock behöva hela katalogen kopierad, för att kunna fungera utan större dröjsmål i arbetet och för att inte servicen för låntagarna skulle försämrats. Beslöts att synpunkterna i § 5 p. 3 i styrelsens protokoll skulle utformas efter samråd mellan styrelsen och föreståndaren för upplysningstjänsten.

§ 7

Diskuterades § 5 p. 7 i styrelsens protokoll. Det framhölls, att särskilda förmåner, som personalen nu har i riksdagshuset, inte kunde ställas som krav i kvarteret Vinstocken samt att tillgången till t.ex. bastu och motionshall troligen inte skulle dras in p.g.a. att personalen flyttade ut ur huset. Däremot underströks, att krav på allmänna personalutrymmen såsom lunchrum och paus- eller rekreationsrum av god standard skulle kunna ställas. Utrustningen med sådana i de nuvarande lokalerna i riksdagshuset är ganska undermåliga, och personalen vill efter en ev. flyttning inte godta ungefär samma eller sämre förhållanden. Det underströks även, att personalvårdande synpunkter förbisetts i riksgäldsfullmäktiges utredning.

§ 8.

Diskuterades § 5 p. 4—6 i styrelsens protokoll. Oro uttrycktes över att yrkesinspektionen ansett, att vissa utrymmen i kvarteret Vinstocken avsedda att bli permanenta arbetsplatser, inte var lämpade till detta samt över att en av expansionsmöjligheterna för tjänsterum förlagts till den planerade läsesalen, vilken redan tidigare av yrkesinspektionen bedömts olämplig för fasta arbetsplatser. Den av styrelsen påpekade ringa utrymmesvinsten i fråga om tjänsterum och vaktmästarlokaler vid flyttning har således genom yrkesinspektionens yttrande ytterligare minskats. Man påpekade vidare, att expansionsmöjligheter, förutom tillbyggnad av två rum i bankhallen, saknas, då bankhallen är den enda expansionsmöjligheten för bokmagasinen. Det kan alltså inte bli någon större vinst i fråga om arbetsutrymmen för personalen vid en ev. flyttning.

§ 9.

Påtalades de svårigheter expeditions- och vaktpersonal skulle få genom att samlingar förslagits bli placerade i öppna hyllor (2 500 lm) i bankhallen med fritt tillträde för allmänheten. Det ansågs att ökad bevakning med krav på ytterligare vaktpersonal än tidigare skulle bli nödvändig.

§ 10.

Framfördes krav på att all ombyggnad skall vara klar före en ev. flyttning för att inte avsevärt försvåra personalens arbete både med ordinarie göromål och med flyttning och iordningställande av biblioteket.

§ 11.

Diskuterades den föreslagna förläggningen av en ev. flyttning till helguppehåll. Det ansågs olämpligt med en tidpunkt då de flesta önskar ledighet och helst inte tar övertid. Det senare torde krävas av de flesta vid flyttning trots planerad anställning av extra personal. Flyttningen förmodas dessutom kräva längre tid än helguppehåll.

§ 12.

Föreslog ordföranden, att samtidigt som olägenheterna för riksdagen med en flyttning av biblioteket framhålls skulle personalens villighet framhåvas, att inom riksdagshuset medverka till bättre utrymmesplanering främst genom kraftigare utgallring av inaktuell litteratur.

§ 13.

Tackade ordföranden för de framförda synpunkterna och för det livliga deltagandet i diskussionerna. Han förklarade, att styrelsen med glädje skulle framföra personalföreningens synpunkter vid riksdagsbibliotekets företagsnämnds nästkommande sammanträde till vilket den adjungerats.

§ 14.

Beslöts, att styrelsen senare skulle utforma personalföreningens remissyttrande över förslaget om bibliotekets ev. utflyttning, med hjälp av vad som framkommit vid detta sammanträde samt att personalföreningen skulle ta ställning till detta förslag till yttrande genom rundskrivelse eller vid sammanträde om sådant begärdes.

§ 15.

Förklarade ordföranden sammanträdet avslutat.

Vid protokollet:
Lena Axelsson-Westlund

Justeras:
Torsten Dahl

RIKSDAGSBIBLIOTEKET
RIKSDAGENS UPPLYSNINGSTJÄNST
STOCKHOLM 46

Till

Bankoutskottet

I en kompletterande utredning angående eventuell utflyttning av riksdagsbiblioteket (med undantag av upplysningstjänsten) till kvarteret Vinstocken, som avlämnats av riksgäldsfullmäktige till bankoutskottet, har uttalats, att behovet av ett särskilt referensbibliotek i riksdagshuset efter bibliotekets utflyttning synes vara speciellt påtagligt för upplysningstjänsten. Utredningen går i fortsättningen närmare in på uppbyggnaden och värden av ett sådant bibliotek, varvid dock ställning icke toges till dess organisatoriska inordnande.

I sitt yttrande över utredningen har styrelsen för riksdagsbiblioteket för sin del understrukit behovet av ett jämförelsevis rikhaltigt referensbibliotek »tillgängligt icke blott för riksdagens ledamöter utan även för riksdagens personal i övrigt». Huruvida upplysningstjänstens befattningshavare inkluderas i referensbibliotekets tillämnade brukare framgår ej klart, men under alla förhållanden synes de enligt styrelsens mening i första hand böra anlita ett särskilt »handbibliotek för det löpande arbetet». Styrelsen anser det vidare självfallet att referensbiblioteket liksom riksdagshusets bok- och arkivsamlingar i övrigt — alltså även det upplysningstjänsten förbehållna handbiblioteket — skall omhänderhas av »bibliotekets härför utbildade personal» under beaktande av önskemål från riksdagens och dess befattningshavares sida. Skötseln av referensbiblioteket och övriga i huset befintliga boksamlingar samt en därtill knuten låneexpedition anses kräva en personal på tre personer med en förste bibliotekarie i spetsen.

Med anledning av biblioteksstyrelsens ovan återgivna uttalanden anhåller undertecknade befattningshavare i riksdagens upplysningstjänst att få framställa följande erinringar.

Upplysningstjänstens föreståndare har till utredningen i ärendet framhållit att det vid en bortflyttning av riksdagsbiblioteket kräves, om icke upplysningstjänstens arbetsförhållanden skall radikalt försämrats, att denna får bekväm tillgång till ett i riksdagshuset beläget, relativt fylligt och med särskild hänsyn till dess behov sammansatt referensbibliotek. Skälen för detta påstående torde icke behöva utvecklas närmare.

Även om detta bibliotek helt naturligt bör kunna *direkt* betjäna riksdagens ledamöter och personal, är det uppenbart — som även framhållits i utredningen — att det övervägande kommer att utnyttjas av upplysningstjänsten för dess informations- och utredningsarbete. Det är under sådana förhållanden föga rationellt, som biblioteksstyrelsen synes mena, att från referensbiblioteket särskilt ett handbibliotek för upplysningstjänsten. Den handbokssamling som för närvarande finnes hos denna är av ringa omfatt-

ning och har huvudsakligen tillkommit för att tillförsäkra upplysnings-tjänsten omedelbar tillgång till viktigare litteratur, som ofta är utlånad från riksdagsbiblioteket. Några bärande skäl för att behålla den som en särskild enhet finnes följaktligen ej, när ett referensbibliotek, som endast får utnyttjas på stället, tillkommer. Det synes för övrigt lämpligt att utnyttja upplysnings-tjänstens arbetsrum som förvaringsplats för delar av referensbiblioteket, varigenom behovet av särskilt utrymme för detta i motsvarande mån minskas.

Det är med utgångspunkt från dylika rent praktiska överväganden och med smidighet och frånvaro av tyngande former som ögonmärke som för-ståndaren för upplysningstjänsten till utredningen framhållit att det till-tänkta referensbiblioteket bör handhavas av upplysningstjänsten såväl i fråga om nyanskaffning av böcker och tidskrifter som när det gäller sam-lingarnas ordnande och begagnande. Det synes över huvud taget naturligt, att upplysningstjänsten på detta sätt får direkt inflytande över utformning-
en av vad som främst skall vara dess eget arbetsverktyg. Därigenom elimi-neras även de risker för administrativa friktioner och onödigt formalism som biblioteksstyrelsens uttalanden frammanar vissa farhågor för. Något tvivel om att upplysningstjänsten med hjälp av därtill knuten biblioteksutbildad tjänsteman skall kunna tillfredsställande vårda referensbiblioteket bör så mycket mindre kunna hysas som dess egen arbetskapacitet är beroende av att detta hålles i gott skick. Ej heller kan ett sådant arrangemang vara ägnat att framkalla risk för att — som antytts i utredningen — referensbiblioteket efter hand skall bli ett nytt riksdagsbibliotek. Just genom att det gestaltas som i första hand ett *hand- och arbetsbibliotek* för ett organ med övervägan-
de icke-biblioteksmässiga funktioner synes en sådan utveckling effektivt motverkas. — Med att referensbiblioteket handhaves av upplysningstjänsten är fullt förenligt med att denna vid behov bör kunna få anlita riksdagsbiblio-
teket — förutom genom sedvanligt nyttjande av dess samlingar — i biblio-tekstekniskt hänseende, t.ex. genom att därifrån beställa katalogkort.

Hur värden av de i § 1 reglementet för riksdagsbiblioteket nämnda sam-lingar, som skulle kvarstanna i riksdagshuset vid bibliotekets bortflyttning — riksdagsledamöternas handbibliotek, klubbbrummens och utskottens bok-samlingar m.m. — skall ordnas är en fråga som icke direkt rör upplys-ningstjänsten. För dess del finnes i princip inget att invända mot att denna hittills föga betungande arbetsuppgift alltjämt handhaves av riksdagsbib-
lioteket. Upplysningstjänsten är dock givetvis beredd att, om så önskas, åtaga sig även denna service.

Vad däremot angår förmedlingen av kontakter mellan ett bortflyttat riks-
dagsbibliotek till nyttjare i riksdagshuset synes denna med fördel — som utredningen också tänkt sig — kunna utövas genom den biblioteksutbildade tjänsteman som har avsetts för tillsynen över referensbiblioteket. Riksdag-ens ledamöter och kanslier svarade 1965 enligt av riksdagsbiblioteket läm-nad statistik för i genomsnitt endast ca 6 hemlån per arbetsdag och det finns ingen anledning att räkna med någon större ökning efter en utflyttning, snarare tvärtom. Att för detta ändamål anordna en regelrätt låneexpedition och där placera särskild personal måste betecknas som en uppenbar över-organisation. Hänförandet av nämnda förmedlingsuppgift till upplysnings-
tjänsten är även i och för sig naturligt, då önskemål om t.ex. viss litteratur från riksdagsledamöternas sida ofta har samband med till upplysnings-
tjänsten lämnade informationsuppdrag.

I fråga om personalbehovet för referensbiblioteket m.m. synes det vara
5 — *Bihang till riksdagens protokoll 1966. 8 saml. Nr 47*

tillräckligt — i varje fall sedan omorganisationen slutförts — att i överensstämmelse med utredningen beräkna en tjänsteman i byråsekreterares löneställning. Tillfällig ersättare för denna kan tagas bland upplysningstjänstens amanuens- eller kontorspersonal.

Stockholm den 25 april 1966

Sven Falkehed

Erling Fridolfsson

Tryggve Byström

Lena Axelsson-Westlund

Catharina Rudhe

RIKSGÄLDSKONTORET

*Till**Riksdagens Bankoutskott*

Genom skrivelse den 8 nästlidna februari har bankoutskottet anhållit om riksgäldsfullmäktiges yttrande över två motioner, I: 42 och II: 76, angående arbetsrum m.m. för riksdagens ledamöter.

Med anledning härav får fullmäktige anföra följande.

Motionärerna har hemställt om utredning genom talmanskonferensens försorg av möjligheterna att förverkliga ett i motionerna framfört förslag om att genom i riksdagshusplanen nedsänkta huskroppar få fram ett stort antal arbetsrum för riksdagsledamöterna, jämte garageringsutrymme för deras bilar. Förslaget synes förutsätta, att även utrymmena under gångbanorna vid riksdagshusets norra och södra gavlar skulle kunna utnyttjas för det ifrågavarande ändamålet. Detta kan emellertid svårigen låta sig göra med hänsyn till där befintliga anordningar för riksdagshusets drift (bl.a. tankanläggningar och luftintag). Antalet rumsenheter, möjliga att utvinna vid förslaget genomförande, skulle därmed reduceras något, uppskattningsvis med 20 procent. Bortsett härifrån finner fullmäktige emellertid förslaget vara av betydande intresse liksom också den argumentering, som motionärerna anfört till stöd för detsamma.

Även enligt fullmäktiges mening är det angeläget att söka åstadkomma erforderliga arbetsrum för riksdagsledamöterna i så nära anslutning till riksdagshuset som möjligt och att därvid tages i anspråk utrymmen, som ej lämpligen och mer ekonomiskt kan utnyttjas för andra ändamål. Fullmäktige vill redan nu omnämna, att fullmäktige särskilt beaktat dessa båda synpunkter vid den kompletterande utredning av frågan om riksdagsbibliotekets eventuella utflyttning till kv. Vinstocken, som uppdragits åt fullmäktige av höstriksdagen och vars resultat fullmäktige avser att inom kort redovisa till bankoutskottet. Denna utredning har visat, att, om anspråken på rumsstandard ej sättes alltför högt, ett betydande tillskott av arbetslokaler för riksdagsledamöterna kan erhållas inom själva riksdagshuset under förutsättning av bibliotekets utflyttning.

Motionärernas föreliggande förslag förutsätter omfattande byggnadsåtgärder och därtill på en plats, som brukat betecknas såsom ett av de ur arkitektoniska och stadsplaneringssynpunkter känsligaste och viktigaste i vårt land. Sistnämnda förhållande torde vara en huvudsaklig anledning till att av de många förslag till omdaning av riksdagshusplanen — varibland även sådana avseende en underjordisk garageanläggning under riksdagshusplanen — som under årens lopp framkommit, delvis som resultat av särskilda sakkunnigutredningar, icke något hittills kommit till utförande.

I detta sammanhang torde också böra erinras om att äganderättsförhållandena mellan staten och Stockholms stad beträffande Helgeandsholmen ej är fullt klarlagda och att någon stadsplan ej finnes fastställd för detta område (jfr BoU:s utl. nr 29/1963, s. 23).

Det säger sig självt att mot bakgrund av nu angivna förhållanden ett byggnadsföretag av den omfattning och karaktär, varom här är fråga, nödvändigt måste föregås av ingående och alltså även tidskrävande överväganden. Bl. a. måste den arkitektoniska aspekten nogga övervägas samt garagefrågan få en acceptabel lösning samtidigt med övriga ifrågasatta byggnadsåtgärder, vilket i sin tur kräver en samordning med stadens trafikplanering. Härtill kommer, att själva projekterings- och byggnadsarbetet kan beräknas komma att kräva en avsevärd tid. Efter hörande av sakkunskap i olika av projektet berörda frågor har fullmäktige — även om tiden inte medgett ingående tekniska utredningar — kommit till den uppfattningen, att motionärernas förslag, även om man är beredd att sätta in stora arbetskraftsresurser och kostnader för projektets förverkligande, i vart fall icke kan förväntas ge någon jämförelsevis snabb lösning av riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga, något som motionärerna torde ha åsyftat och som fullmäktige finner nödvändigt. Det av riksdagen redan godtagna förslaget om utnyttjande för ändamålet av Rosenbadsfastigheten samt fullmäktiges i ovan berörda utredning innefattade förslag om utnyttjande av riksdagsbibliotekets efter en utflyttning till kv. Vinstocken ledigblivna lokaler ger, såvitt fullmäktige kan förstå, ett betydligt snabbare och i det närmaste lika stort tillskott av arbetsrum för ledamöterna, nämligen 100—120 rum i ett första skede, jämte ett betydligt större antal arbetsplatser. Härtill kan nämnas, att även andra uppslag till lösande på något längre sikt av riksdagens olika lokalproblem, särskilt då riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga, under senare tid framkommit, vilka synes förtjänta av beaktande, därav en idéskiss till ett förslag om delvis nedsänkta flyglar på riksdagshusplanens flanker, ett förslag som i mycket påminner om det motionärerna nu framfört. Fullmäktige har berört detta förhållande i sin skrivelse till bankoutskottet under hösten 1965 med förslag angående riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga (se BoU:s utl. nr 62/1965), varvid fullmäktige framförde tanken på tillsättandet av en särskild kommitté för planläggning och genomförande av mer permanenta anordningar för lösande av riksdagens lokalfrågor i sin helhet och för planeringen av olika långtidsperspektiv. Bankoutskottet och riksdagen ställde sig positiva till detta förslag; frågan om en sådan kommitté ansågs emellertid böra vila i avvaktan på ställningstagandet till de förslag, som kunde komma från riksdagens organisationsutredning.

Slutligen vill fullmäktige framhålla, att definitiv ställning till motionärernas förslag och andra föreliggande mera genomgripande ombyggnadsprojekt i fråga om såväl riksdagshuset som riksdagshusplanen i vart fall lämpligen icke bör tagas innan ökad klarhet vunnits i författningsfrågan.

Fullmäktige har sålunda kommit till den uppfattningen, att de nu ifrågasvarande motionerna icke för närvarande bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I detta ärendes behandling har deltagit fullmäktiges ordförande och vice ordförande samt herrar Svensson, Fredriksson, Johansson, Östman och Svanberg ävensom riksgäldsdirektören.

Stockholm den 3 mars 1966

På fullmäktiges vägnar:
Lars Lindmark

/ *Torsten Bjerlöv*

RIKSDAGENS
FÖRVALTNINGSKONTOR*Till**Riksdagens Bankoutskott*

Med anledning av bankoutskottets remiss den 27 maj 1966 med hemställan om utlåtande över *dels* fullmäktiges i riksgäldskontoret skrivelse den 10 mars 1966 med kompletterande utredning angående eventuell utflyttning av riksdagsbiblioteket till kv. Vinstocken samt den i anledning av skrivelsen väckta motionen I: 659, *dels* de likalydande motionerna I: 42 och II: 76 om arbetsrum och parkeringsutrymme för riksdagens ledamöter får styrelsen för riksdagens förvaltningskontor anföra följande.

Inledande synpunkter

Riksdagens lokalproblem på såväl längre som kortare sikt måste givetvis bedömas med hänsyn till konsekvenserna av en grundlagsreform och en eventuell övergång till enkammersystem. Man bör därför undvika att nu engagera sig i sådana lösningar av aktuella lokalproblem som är kapitalkrävande och som binder framtida ställningstaganden. Å andra sidan är tillgången på arbetsrum för riksdagsledamöter och för tjänstemän inom den inre riksdagsförvaltningen f.n. så knapp att styrelsen ansett sig böra förorda eller vidta vissa åtgärder, som styrelsen funnit omedelbart erforderliga och som får anses finansiellt försvarliga samt utan bindningar för framtida beslut. Innan styrelsen går närmare in härpå, vill styrelsen emellertid redovisa vissa synpunkter på riksdagens lokalfråga på längre sikt.

Även om ett slutgiltigt ställningstagande till riksdagens lokalproblem är beroende av beslut i författningsfrågan, kan vissa förberedande åtgärder vidtas som underlättar ett sådant ställningstagande, *när* en författningsreform beslutats. Till dylika åtgärder hör bl.a. ett klarläggande av vilket tillskott av rum en ombyggnad av riksdagshuset respektive en nybyggnad inom samma kub skulle medföra, hur lång tid ett genomförande av de olika alternativen skulle ta samt kostnaderna för desamma. Det är alltså här icke fråga om den detaljerade utformningen eller närmare dispositionen av ett riksdagshus utan om en jämförande utredning avsedd att med utgångspunkt från angivna väggmått, utrustning m.m. belysa de olika alternativen i dessa tre hänseenden.

Förvaltningskontorets styrelse har till förberedande diskussion tagit upp dessa spörsmål samt frågan om parkeringsutrymmen för riksdagsledamöternas m.fl. bilar. En mycket preliminär genomgång av det tillskott av lokaler och parkeringsutrymmen som sannolikt kan utvinnas vid de olika alternativen samt vid ett utnyttjande av riksbankens nuvarande tomt har härvid öppnat delvis nya perspektiv på lokal- och parkeringsfrågorna vid en fortsatt förläggning av riksdagshuset på Helgeandsholmen och ådagalagt beho-

vet av en jämförande utredning av här avsett slag. Styrelsen avser att i annat sammanhang återkomma till denna fråga men har redan nu velat redovisa dessa synpunkter såsom allmän bakgrund till sitt utlåtande i det följande med anledning av bankoutskottets remiss.

Riksdagsbibliotekets utflyttning

På bankoutskottets hemställan (BaU 1965: 62) godkände riksdagen i fjol vissa av riksgäldsfullmäktige framlagda riktlinjer och förslag i fråga om anskaffande av arbetsrum för riksdagsledamöter. Förslagen åsyftade en begränsad utflyttning av vissa organ från riksdagshuset. Av dessa har Riksdagens revisorers kansli och Nordiska rådets svenska delegations kansli numera flyttat till lokaler utanför riksdagshuset. Vad gäller riksgäldsfullmäktiges förslag om flyttning av riksdagsbiblioteket, som då även innefattade den fr.o.m. den 1 juli 1966 i förvaltningskontoret inordnade upplysningstjänsten (KBaU 1966: 1), beslöt riksdagen i enlighet med bankoutskottets hemställan. I överensstämmelse härmed skulle upplysningstjänsten kvarstanna i riksdagshuset, medan fullmäktige i fråga om själva riksdagsbibliotekets flyttning till kv. Vinstocken vid Gustav Adolfs torg fick i uppdrag att verkställa viss kompletterande utredning.

Resultatet av den nya utredningen har redovisats i ett betänkande, som riksgäldsfullmäktige överlämnat till bankoutskottet med skrivelse den 10 mars 1966.

Enligt utredningen skulle bibliotekets utåtriktade verksamhet förläggas till bottenvåningen i kv. Vinstocken (den stora bankhallen m.fl. utrymmen), medan den nedre våningen helt avsetts som bokmagasin. Genom bibliotekets flyttning skulle inom riksdagshuset frigöras utrymmen som kan nyttjas för cirka 60 arbetsrum, härav bl.a. 29 smårum i bokmagasinen under andra kammaren.

Riksdagsbibliotekets styrelse avstyrker fullmäktiges förslag och tillstyrker motionen I: 659, vari hemställas att riksdagen måtte besluta att någon flyttning av riksdagsbiblioteket till kv. Vinstocken icke måtte komma till stånd.

Om frågan om riksdagsbibliotekets flyttning till kv. Vinstocken skulle avgöras utslutande med hänsyn till det antal utrymmen för arbetsrum för riksdagsledamöter som enligt riksgäldsfullmäktiges kompletterande utredning kan frigöras inom riksdagshuset, skulle förvaltningskontorets styrelse såsom närmast ansvarig för riksdagens lokalfrågor knappast tveka att förorda en sådan flyttning. Utvecklingen av riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga har nämligen under senare år varit ogynnsam. Såsom framgår av en inom förvaltningskontoret företagen inventering (se *bilaga A*) stod vid 1952 års ingång 39 arbetsrum till ledamöternas förfogande. Trots att riksdagens revisorers kansli och Nordiska rådets svenska delegations kansli flyttats till lokaler utanför riksdagshuset, hade antalet egentliga ledamotsrum den 1 september i år nedgått till 10. Den främsta anledningen härtill är snabbprotokollets tillkomst år 1952, då de flesta av entresolvåningens rum ställdes till stenografernas förfogande, samt ianspråktagande av ledamotsrum för partikansliernas räkning. Ett tillskott av cirka 60 ledamotsrum inom riksdagshuset skulle därför utgöra ett värdefullt bidrag till en provisorisk lösning av ledamöternas arbetsrumsproblem.

Styrelsens ställningstagande måste emellertid bli beroende av även andra omständigheter. En sådan omständighet är styrelsens inledningsvis antydda

bedömning av riksdagens lokalfrågor på längre sikt. En annan är riksdagens beslut att upplysningstjänsten skall kvarstanna i riksdagshuset. Om riksdagsbiblioteket flyttas till kv. Vinstocken, anses det enligt fullmäktiges utredning erforderligt att inom riksdagshuset bygga upp ett referensbibliotek för bl.a. riksdagsledamöternas och icke minst upplysningstjänstens behov. Kostnaderna för ett sådant bibliotek omfattande cirka 400 löpmetrar, som till övervägande delen torde komma att medföra en dubbling av viss litteratur i kv. Vinstocken, har av chefen för riksdagsbiblioteket och en av riksgäldsfullmäktiges arbetsgrupp anlita biblioteksexpert uppskattats till cirka 400 000 kr. Styrelsen ställer sig tveksam till lämpligheten av ett sådant arrangemang bl.a. med hänsyn till att det kan komma att övervägas att förlägga riksdagsbiblioteket till det nuvarande riksbankshuset, när detta i sinom tid ställes till riksdagens förfogande.

Vid en flyttning till kv. Vinstocken skulle enligt utredningen den sammanlagda mängden hyllor i bibliotekslokalerna bli cirka 2½ gånger större än i riksdagshuset. En avvägning mellan denna fördel och åtskilliga andra positiva faktorer i utredningsförslaget, å ena sidan, och de med en utflyttning från riksdagshuset förenade komplikationerna för bl.a. själva biblioteksverksamheten och för upplysningstjänsten samt de kostnadsmissiga konsekvenserna, å andra sidan, har föranlett förvaltningskontorets styrelse att mot bakgrunden av sin allmänna bedömning av riksdagens lokalfrågor undersöka, huruvida icke en gallring av riksdagsbibliotekets nuvarande litteratur skulle kunna öppna möjligheter att tillgodose olika intressenter på relativt kort tid. Härvid har följande framkommit.

Litteraturen i de under andra kammarens plenisal belägna *bokmagasinen* med en golvyta å sammanlagt 320 kvm torde — eventuellt efter viss om-disponering av litteraturen inom riksdagshuset — utan större olägenhet för biblioteksverksamheten och upplysningstjänsten kunna flyttas till de lokaler i nedre våningen i kv. Vinstocken, vilka f.n. reserverats för riksdagsbibliotekets räkning. Härigenom skulle enligt de ritningar (skiss 16 och 18, *bilaga 2 och 3*) som åtföljer riksgäldsfullmäktiges kompletterande utredning, utrymmen för 29 ledamotsrum (smårum) frigöras. Rummen blir icke idealiska med tanke på den delvis låga takhöjden och avsaknaden av dagsljus i de flesta fall. Men de blir dock lättillgängliga för ledamöterna och torde fylla sitt ändamål med särskilt beaktande av att fråga är om arbetsrum för icke permanent bruk.

Enligt vad förvaltningskontoret under hand inhämtat torde nedre våningen i kv. Vinstocken snabbt kunna färdigställas efter erhållen order. Följande tidsplan har preliminärt uppgjorts:

färdigställande av lokalerna i kv. Vinstocken, beställning, leverans och montering av compactushyllor	3 mån.
utflyttning från riksdagshuset	1 »
byggnadsarbeten för färdigställande av 29 rum inom riksdagshuset	6 »
	<hr/>
	10 mån.

Det i *entresolvåningen* mellan första och andra kammaren förvarade utländska parlamentariska trycket m.m. tillhör icke den högfrekventa litteraturen. Hälften av detta förråd kan flyttas till ett av riksdagsbiblioteket disponerat gårdsutrymme och den andra hälften kan flyttas till statens biblioteksdepå i Bålsta. Härigenom friställes utrymmen för 5 rum om vardera 8 kvm. i entresolvåningen.

¹ Här ej återgivna.

Följande tidsplan har uppgjorts:

utflyttning	1—2 mån.
byggnadsarbeten	1 »
	<hr/>
	2—3 mån.

Utanför *handbiblioteket* kan ordnas ett arbetsrum och vid fönster i *bibliotekets läsesalar* 6 arbetsplatser. Tidsåtgången för dessa arbeten kan uppskattas till 1 mån.

Härutöver förtjänar ytterligare ett uppslag att övervägas, nämligen frågan om icke vissa utrymmen under taken i anslutning till vindsvåningen kan iordningställas till ledamotsrum (smårum). En preliminär undersökning synes ge vid handen att här skulle kunna frigöras utrymmen för cirka 20 ledamotsrum om vardera 12 kvm. med en takhöjd ej understigande 2,5 m., samtliga rum med dagsljus via fönster eller takkupoler. Tidsåtgången för iordningställandet kan uppskattas till 6 mån. Styrelsen avser att ytterligare pröva denna utväg.

Kostnaderna för här avsedda åtgärder kan uppskattas till följande.

29 rum i nuv. bokmagasin under andra kammaren	450 000 kr.
5 rum à 8 kvm. i entresolvåningen	28 000 kr.
1 rum invid handbiblioteket	5 000 kr.
6 arbetsplatser i läsesalarna	15 000 kr.
Summa 35 rum	498 000 kr.
6 arbetsplatser	

vartill kommer

flyttningskostnader	25 000 kr.
compactushyllor i kv. Vinstocken	100 000 kr.
	<hr/>
Tillhopa	623 000 kr.

En viss förstärkning av riksdagsbibliotekets vaktmästarpersonal torde bli nödvändig vid utflyttning från bibliotekets nuvarande förråd.

Ett iordningställande av vindsutrymmena för arbetsrum har överslagsvis beräknats till 300 000 kr., vartill kommer kostnaderna för en omläggning av första kammarens ventilationssystem, cirka 35 000 kr.

Av de medel som riksdagen anvisat för ombyggnad och inredning av kv. Vinstocken beräknas — oavsett vem som skall disponera lokalerna — cirka 1 050 000 kr. för iordningställande av de lokaler i bottenvåningen och nedre våningen, som i riksgäldsfullmäktiges utredning avsetts för riksdagsbiblioteket. Härutöver uppskattas engångskostnaderna för ombyggnads- och ändringsarbeten för att anpassa lokalerna till biblioteksverksamhet samt för inredning, personalförstärkning m.m., inklusive kostnaderna för ett referensbibliotek, till 1 200 000 kr., varav 100 000 kr. för bibliotekets flyttning. De ökade löpande kostnaderna uppskattas i utredningen till cirka 140 000 kr.

Genom här avsedda begränsade åtgärder skulle man sålunda — bortsett från iordningställandet av vindsutrymmena — för en kostnad, som med allenast cirka 223 000 kr. överstiger de i den remitterade utredningen uppskattade kostnaderna enbart för ett nytt referensbibliotek, inom riksdagshuset kunna frigöra utrymmen för 35 rum och 6 arbetsplatser och samtidigt bereda riksdagsledamöterna och upplysningstjänsten m.fl. fortsatt tillgång

till i princip oförändrad service samt förebygga de med en flyttning av hela riksdagsbiblioteket förenade komplikationerna för den egentliga biblioteksverksamheten. Samtidigt kan inom nämnda kostnadsram riksdagsbibliotekets behov av erforderliga magasinsutrymmen, cirka 4 000 meter, tillgodoses i nedre våningen i kv. Vinstocken inom nära räckhåll från riksdagshuset. Övriga utrymmen i nedre våningen och i bottenvåningen i kv. Vinstocken efterfrågas av utrikesdepartementet för bl.a. arkiv- och biblioteksändamål.

Med hänsyn till vad nu sagts och mot bakgrunden av styrelsens inledningsvis antydda allmänna bedömning av riksdagens lokalfrågor anser förvaltningskontorets styrelse att övervägande skäl talar för en mera begränsad utflyttning av riksdagsbiblioteket och föreslår att bankoutskottet hos riksdagen hemställer att riksdagen måtte besluta om utflyttning av riksdagsbiblioteket i enlighet med vad styrelsen i det föregående anført, vilket i huvudsak innebär bifall till hemställan i motion I: 659. Utöver de rum som skulle tillkomma genom de av styrelsen här förordade åtgärderna får riksdagen enligt nu föreliggande planer den 1 januari 1967 tillgång till 60 rum i Rosenbad, när utrikesdepartementet de sista dagarna i december innevarande år flyttar från Rosenbad till kv. Vinstocken. Tillhoppa skulle sålunda inom beräknade 10 månader efter riksdagens beslut i riksdagsbibliotekets flyttningsfråga 95 rum och 6 arbetsplatser ställas till riksdagens förfogande.

Frågan om den närmare fördelningen av de ledigblivna rummen i Rosenbad avser styrelsen inom den närmaste tiden uppta till överläggning med partigrupperna. Såsom bankoutskottet framhållit i sitt av riksdagen i förevarande hänseende godkända utlåtande 1965: 62 synes det icke uteslutet att en förläggning av gruppkanslierna helt eller delvis till Rosenbad skulle kunna innebära en i många hänseenden rationell lösning och medföra ett bättre utnyttjande av de delvis mycket rymliga rumsenheterna där än om ifrågasvarande lokaler uteslutande disponeras som ledamotsrum. Enligt styrelsens uppfattning bör inom riksdagshuset tillgängliga och framdeles frigjorda utrymmen i första hand användas för ledamotsrum. För partikansliernas räkning torde inom riksdagshuset i princip böra reserveras ett eller två rum, medan partikansliernas övriga berättigade utrymmesbehov torde få tillgodoses utanför riksdagshuset. Härvid träder de i många fall förstklassiga rummen i Rosenbad i förgrunden.

Över de av bankoutskottet till styrelsen remitterade likalydande motionerna I: 42 och II: 76 år 1966 om arbetsrum och parkeringsutrymme för riksdagens ledamöter har förvaltningskontoret inhämtat yttrande från byggnadsstyrelsen (*bilaga B*). I motionerna hemställes att riksdagen ville uppdraga åt talmanskonferensen att utreda möjligheterna att genom i riksdagshusplanen nedsänkta huskroppar få fram för riksdagsledamöternas behov erforderligt antal arbetsrum samt parkeringsutrymme för deras bilar. I motionerna anges att i vardera flygeln — en utmed Strömmen och en utmed Stallkanalen — skulle kunna rymmas 70 à 80 arbetsrum. De cirka 150 arbetsrum som på detta sätt erhålles skulle enligt motionerna kunna kompletteras med en motsvarande byggnad inrymd under Norrbro med fasad mot Strömparterren.

Av byggnadsstyrelsens yttrande framgår att de i motionerna föreslagna i riksdagshusplanen »nedsänkta» huskropparna utmed Strömmen och Stallkanalen tekniskt är möjliga att genomföra. Under Norrbro anses däremot

enligt yttrandet en sådan byggnad ej kunna uppföras utan väsentliga omgestaltande ingrepp i brokonstruktionen eller utförande av en helt ny bro.

I motionerna anses vidare böra övervägas att bruka riksdagshusplanens inre för underjordiska garage för riksdagsmännens räkning. Detta förslag är enligt byggnadsstyrelsen mycket angeläget. Av tekniska skäl bör de i motionerna föreslagna arbetena under riksdagshusplanen utföras i ett sammanhang.

Tidsåtgången för de i motionerna föreslagna arbetena bedömes av byggnadsstyrelsen till omkring 6 år. Kostnaderna för arbetsrummen mot Strömmen och Stallkanalen har av byggnadsstyrelsen överslagsmässigt uppskattats till 5—7 milj. kr. och för parkeringsbyggnaden till 12—15 milj. kr.

Byggnadsstyrelsen finner att i nuvarande läge en lösning av arbetsrumsfrågan enligt motionärernas förslag bör ställas i relation till möjligheterna för riksdagen att erhålla lokaltillskott inom den närmaste 10-årsperioden samt redovisar i detta sammanhang — bortsett från de genom en utflyttning av riksdagsbiblioteket frigjorda utrymmena för cirka 60 arbetsrum — dels ett tillskott under år 1967 i Rosenbad å cirka 60 rum, dels ett tillskott genom riksbankshusets friställande av cirka 160 rum, dels ett tillskott genom ombyggnad av riksdagshuset i samband med övergång till enkammar-system å cirka 180 rum eller ett sammanlagt tillskott under den närmaste 10-årsperioden å cirka 400 rum. Mot bakgrund härav anser byggnadsstyrelsen att de i motionerna föreslagna byggnaderna för närvarande icke bör komma till utförande. Lösandet av arbetsrumsfrågan bör enligt yttrandet planeras i ett större sammanhang.

Förvaltningskontorets styrelse kan mot bakgrunden av sin inledningsvis berörda allmänna bedömning av riksdagens lokalfrågor ansluta sig till den slutsats, vartill byggnadsstyrelsen kommit och är sålunda för närvarande icke beredd att biträda det i motionerna I: 42 och II: 76 år 1966 framförda förslaget om en utredning av det slag motionärerna åsyftar.

I detta ärendes behandling har deltagit styrelsens ordförande och vice ordförande samt fru Kristensson och herrar Augustsson, Sterne, Wårnberg och Östrand; den sistnämnde dock ej vid yttrandets slutjustering.

Stockholm den 20 september 1966

RIKSDAGENS
FÖRVALTNINGSKONTOR
På styrelsens vägnar:
Sigurd Lindholm

/ Sture Lannefjord

Redovisning av tillgången på smårum ursprungligen ämnade som ledamotsrum

	Ledamöter Saldo	Partiled. in. fl.	Parti- kanslier	Tjänste- män	Nord. R.	Talm. Statsr. U. ordf. m. fl.
Före 1952.....	39	—				
1952.....	— 14 ¹ 25			+ 14 ¹		
1953—1963.....	— 4 ² 21	+ 4 ²				
1953—1963.....	— 4 ⁴ 17		+ 2 ³		+ 4 ⁴	
1953—1963.....			+ 1 ⁵		+ 1 ⁵	
1964.....	+ 5 ⁶ 22				+ 2 ⁶	
1965.....	— 1 ⁷ 21	+ 1 ⁷				
1/1 1966.....	— 16 ⁸ 5		+ 14 ⁸	+ 2 ⁸		
Våren 1966.....	+ 12 ⁹ 17				— 7 ⁹	
» 1966.....	— 6 ¹⁰ 11	+ 1 ¹⁰	+ 5 ¹⁰			
hösten 1966.....	— 1 ¹¹ 10			+ 1 ¹¹		
Saldo 1/9 —66	10	6	22	17	0	22

¹ Snabbprotokollen infördes och de flesta av entresolvåningens rum ställdes till stenografernas förfogande.

² Fyra partiledare erhöll egna rum.

³ Delning av sammanträdesrum i attikvåningen åt folkpartiet.

⁴ Nordiska rådet erhöll fyra rum.

⁵ Tillbyggnad i vindsvåningen av två rum.

⁶ Ombyggnad av tjänstebostäder.

⁷ Kommunisternas partiledare erhöll eget rum.

⁸ Partikanslierna utökades. Begärde och fick följande antal rum: Soc.dem. 4, Folkpartiet 3, Högern 2, Centerpartiet 3, Kom. 1 och MBS 1 rum; tillsammans 14. Dessutom begärde och erhöll AK:s kansli 1 rum och skrivbyrån 1 rum, båda i vindsvåningen.

⁹ Riksdagens revisorer och Nordiska rådet utflyttades. 12 ledamotsrum + 1 konf.rum utvinnes.

¹⁰ Följande tilldelades rum: Lönelegationens ordf. 1 rum, partikanslierna 5, (soc.dem. 1 rum, högerpartiet 3 rum, centerpartiet 1 rum).

¹¹ Sekreterare åt styrelse och direktör för förvaltningskontoret.

Partikansliernas rumsinnehav är följande:

(Förtroenderådsrum, sekr.rum och partiledarrum ej medtagna.)

	Jordvån.	Vindsvån.	Attikvån.	Summa
Soc.dem.....	4	1		5
Folkpartiet.....		3	2	5
Högerpartiet.....	5			5
Centerpartiet.....	5			5
Kommunister.....		1		1
MBS.....		1		1
				<u>Summa 22</u>

KUNGLIGA BYGGNADSTYRELSEN

Genom skrivelse den 29 augusti från Riksdagens förvaltningskontor har byggnadsstyrelsen anmodats avge yttrande över motion nr 76 av herrar Turesson m.fl. om arbetsrum m.m. för riksdagens ledamöter samt likalydande motion nr 42 i Första kammaren.

Byggnadsstyrelsen får med anledning härav anföra följande.

De i motionen föreslagna nybyggnaderna under riksdagshusplanens marknivå är tekniskt möjligt att genomföra. Under Norrbro kan däremot ej en sådan byggnad upptöras utan väsentliga, omgestaltande ingrepp i brokonstruktionen eller utförande av en helt ny bro. Ett överslag ger vid handen att utrymmet för det i motionen nämnda antalet små rum (150 st.) med fönster mot Strömmen och Stallkanalen är tillräckligt. Utrymmena under mark framför riksdagshusets gavlar disponeras nu för riksdagshusets ventilationsanläggning och oljecisterner, vilket förhållande reducerar rumsantalet eller medför kostnader för ändringsarbeten.

För såväl riksdagen som statsdepartementen föreligger ett stort behov av parkeringsplatser. Förslaget om att under riksdagshusplan bygga parkeringsrum är därför mycket angeläget. Denna tanke har också tidigare framförts i samband med utredning om riksdagsledamöternas bostadsfråga. Av tekniska skäl bör de föreslagna arbetena under riksdagshusplanen utföras i ett sammanhang.

Tidsåtgången för dessa arbeten, innefattande planering, projektering och byggande, bedömes av styrelsen till omkring 6 år.

Kostnaden för de föreslagna arbetsrummen mot Strömmen och Stallkanalen har av styrelsen överslagsmässigt uppskattats till 5—7 milj. kr. och för parkeringsbyggnaden till 12—15 milj. kr.

Styrelsen vill härtill framhålla att utformningen av de i motionen nämnda fönsterfasaderna mot vattenrummen är ett synnerligen svårbemästrat arkitektoniskt problem. Från stadsbildssynpunkt skulle en omvandling av de solida granitkajerna kunna få en ödesdiger verkan.

Då de föreslagna arbetsrummen, enligt motionen, bedömes få relativt låg utnyttjningsgrad, ifrågasätter styrelsen nödvändigheten av dagsljus i rummen. Utan detta krav skulle en friare planering kunna göras, innebärande större rumsantal, bättre kommunikationer och ett dubbelsidigt utnyttjande av korridorerna, samt en större frihet vid genomförandet av byggnadsarbetena.

Som framgår av ovanstående skulle arbetena bli tidskrävande och kostnaderna betydande. Enligt styrelsens mening bör planering av sådana större nybyggnadsarbeten på Helgeandsholmen föregås av en grundlig utredning och programmering av riksdagens lokalbehov, vilket i sin tur är beroende av beslut i författningsfrågan. Som bakgrund måste också finnas ett slutligt ställningstagande till gestaltningen av stadspartiet Slottet—Gustav Adolfs torg. I samband med planeringen bör även prövas i vilken utsträckning nuvarande anläggningar, efter riksbankens bortflyttning, skall ombyggas eller ersättas med ny byggnad.

Styrelsen finner att i nuvarande läge en lösning av arbetsrumsfrågan en-

ligt det i motionen framlagda förslaget bör ställas i relation till här nedan nämnda möjligheter att för riksdagen erhålla lokaltillskott inom den närmaste 10-årsperioden.

Inom kv. *Rosenbad* erhåller riksdagen under år 1967 enligt föreliggande beslut ca 60 rum. Vid utnyttjandet av dessa bör på längre sikt övervägas för vilka av riksdagens funktioner lokalerna skall tagas i anspråk.

Det nu aktuella förslaget om utflyttning av riksdagsbiblioteket till kv. *Vinstocken* skulle medföra att inom riksdagshuset utrymmen frigöres, som kan utnyttjas för ca 60 arbetsrum. Utflyttningen av biblioteket kan genomföras under år 1967 under förutsättning att riksdagen fattar beslut i ärendet under 1966.

Genom bortflyttning av riksbanken till nybyggnad vid *Brunkebergstorg* kan, efter ombyggnad, i *riksbankshuset* erhållas ett lokaltillskott motsvarande ca 160 rumsenheter. Vid nybyggnad på riksbankshusets plats torde ett större antal rum kunna vinnas. Lokaler i riksbankshuset bedömes kunna bli tillgängliga tidigast omkring år 1975.

Vid övergång till enkammarssystem kan inom *riksdagshuset* ca 180 arbetsrum erhållas, under förutsättning att Första kammarens plenisal bortrives och kontorsrum uppföres i 6 våningsplan kring den därvid erhållna öppna gården.

Sammanfattningsvis kan således, under 1967 ca 120 rum tillkomma för riksdagen, varav 60 i riksdagshuset, och inom ungefär samma tid som erfordras för byggandet av de i motionen föreslagna rummen under ovan nämnda förutsättningar beredas ytterligare ca 340 rum, i eller i direkt anslutning till riksdagshuset.

Mot bakgrund av det anförda anser styrelsen att de i motionerna föreslagna byggnaderna f.n. inte bör komma till utförande. Lösandet av arbetsrumsfrågan bör planeras i ett större sammanhang.

Olof Eriksson
Teknisk direktör